

Rodna gruda

PRINTED IN YUGOSLAVIA

Vsečina

Praznovali smo Prvi maj, mednarodni praznik dela

France Bevk:
Otroška leta

Zahvala starega kraja
Tonetu Gardnu

G. G.:
Preobrazba jugoslovanskega gospodarstva

Rado Miklič:
Organi delavskega upravljanja

Anton Žagar, Petit Arbois,
Les Milles B. du R.:
Zdaj nisem več sam

John Batič:
Kako sem pričel dopisovati
Slovenci v Avstraliji za slepo mladino

Vera Valenci:
Edina želja Thomasa Andyja izpolnjena

Asta Malavašič:
Če ljubiš me (pesem)

Zdravko Slamnik:
Tiho (pesem)

Ana P. Krasna, New York:
Rože za sina (pesem)

Po domači deželi

Fajn Ludvik:
Nekaj hudomušnih iz rudarskih revirjev

Bled pred velikimi dogodki

Domovina na tujih tleh

Pero izseljencev

B. R.:
Viniške sarme

Janez Trdina:
Gregec in kača

Dr. Ivan Tavčar:
Cvetje v jeseni (nadaljevanje)

Naslovnna slika:

Dr. Ivo Frelj:
Poletje v slovenskih gorah

Tej številki je priložena barvna priloga: Maksim Gaspari:
Fant v gorenjski narodni noši

SPOŠTOVANI NAROČNIKI!

ALI STE ŽE PORAVNALI NAROČNINO ZA »RODNO GRUDO«
IN ZAOSTANEK OD PRETEKLEGA LETA?

ALI STE SE ŽE NAROČILI NA
SLOVENSKE IZSELJENSKI KOLEDAR ZA LETO 1957?

ČE SE NISTE — STORITE TO ČIMPREJ!

Umetniški zavod za litografijo

LJUBLJANA, Igriška 6

IZDELUJE:

plakete,

etikete,

semenske vrečke
in razne obeske poljubnih
velikosti in v večbarvnem
tisku po prinesenih
osnutkih
ali predloženih vzorcih

Tiska časopise, knjige, brošure
kakor tudi vse vrste drugih tiskovin
ter sprejema naročila v analinskem
tisku na ovojnem papirju

UMETNIŠKI ZAVOD ZA LITOGRAFIJO

Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja desetkrat na leto. — Poštnina plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Francija: letno 500 frankov. — Belgija: letno 70 frankov. — Holandija: letno 5 guld. — Zahodna Nemčija: letno 6 DM. — Avstrija letno 35 šilingov. — Italija letno 800 Lit. — Anglija letno 15 šilingov. — Avstralija letno 0.80 Lstg. — Argentina: letno 2 dolarja. — Jugoslavija: letno 500 din, polletno 250 din. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva c. 3/1.

MAKSIM GASPARI: FANT V GORENJSKI NARODNI NOSI

RODNA GRVDA

ST. 5

MAJ - JUNIJ 1956

LETO III.

Praznovali smo Prvi maj - mednarodni praznik dela

Po vsej Jugoslaviji so na izredno svečan način praznovali mednarodni praznik dela — Prvi maj. Posebno veličastne so bile proslave po vseh glavnih mestih jugoslovanskih ljudskih republik in v industrijskih krajih. Mnogi delavci in kmetje so bili odlikovani z visokimi odlikovanji in nagradami za svoje požrtvovalno delo. Prazniki so trajali več dni.

V Zagrebu so v tovarni električnih strojev »Rade Končar« do prvega maja izdelali doslej največji električni generator za proizvodnjo električne energije 42.000 kVA. To je prvi od štirih generatorjev enake moči, ki bodo dobavljeni hidrocentralam v Mavrovem v Makedoniji. Generatorje in transformatorje so izdelali po načrtih domačih strokovnjakov.

V Mariboru, v tovarni »Elektrokovina«, so za Prvi maj dozidali novo veliko dvorano. S tem je tovarna pridobila važne delovne prostore, v katerih bodo povečali proizvodnjo elektromotorjev skoro za sto odstotkov. Podjetje »Elektrokovina« s svojimi izdelki uspešno konkurira na trgu Zahodne Evrope tehnično razvitejšim državam.

Tovarna likerjev in sadnih sokov »Fructal« iz Ajdovščine pri Gorici je s svojimi kvalitetnimi izdelki dobro znana tudi v tujini. Pred prvim majem so v tovarni montirali nov parni

kotel, ki bo pomenil veliko povečanje proizvodnje. S tem je bil narejen prvi korak za načrtno modernizacijo tovarne.

V Tobačni tovarni v Rovinju v Hrvatski Istri je v počastitev Prvega maja začel obratovati nov obrat za izdelavo galanterijske ambalaže. Te izdelke so morali doslej uvažati.

Na Bledu so pred prvim majem odprli tradicionalno razstavo Bled-Commerce, ki prikazuje povprečen prerez jugoslovanske industrijske dejavnosti. Razstava ni zanimiva le za tuje obiskovalce, ki jih zanima Jugoslavija kot turistična dežela, ampak tudi za vse, ki jih zanimajo naši gospodarski uspehi.

Kmetje na Jančah nad Litijo so ob prvomajskih praznikih dobili elektriko; napeljali so jo v dvajset hribovskih vasi.

V Trbovljah so v počastitev Prvega maja imeli revijo pevskih zborov. Nastopili so zbori »Zarja«, »Slavček«, Svobode Zasavja in Svoboda II. Posamezna moštva sindikalnih podjetij so tekmovala v kegljanju, šahu, streljanju, športna društva pa v košarki, nogometu, namiznem tenisu in tenisu.

V Primorskem okraju je bilo na prvomajskih proslavah nagrajenih z najvišjimi odlikovanji maršala Tita 19 delavcev.

25. maja je dopolnil 64. leto predsednik Jugoslavije, maršal Tito. Ob tem njegovem novem življenjskem mejniku so se ga s toplimi mislimi in željami spomnili ne le Jugoslovani doma in na tujem, temveč vsi, ki ga cenijo kot doslednega, odločnega borca za ohranitev miru v svetu in mirno sožitje med narodi. Na sliki: maršal Tito s soprogo Jovanko na proslavi desete obletnice osvoboditve Beograda v domu Jugoslovanske ljudske armade v Beogradu

France Bevk:

O T R O Š K A L E T A

Objavljamo droben spominek iz otroških let maršala Tita iz Bevkove »Knjige o Titu«, ki jo je izdala Mladinska knjiga v Ljubljani

JOSIP BROZ TITO je doma iz Kumroca v Hrvatskem Zagorju.

Titov oče je bil Franjo. Suhljat človek, s črnimi, kodrastimi lasmi in orlovskim nosom. Njegova mati je bila Marija, Slovenka z druge strani Sotle. Franjo jo je spoznal, ko je hodil čez reko sekati drva, ki jih je v Kumrovcu primanjkovalo.

Njuno življenje ni bilo lahko. Pri hiši je bilo le malo zemlje, a še ta ni bila posebno rodovitna. Brozovi družini je dajala premalo kruha. Da so se mogli preživeti, je oče Franjo s svojimi konji pozimi in poleti prevažal blago. Mati, ki je bila delavna in odločna, pa je skrbela za dom.

Imela sta petnajst otrok. Joža je bil sedmi po vrsti. Nekateri so kmalu pomrli, a ostalo je še vedno dovolj lačnih ust, ki jih je bilo treba nasititi. Kruha nikoli ni bilo na ostajanje. Mati ga je pred otroci zaklepala, da bi ga prehitro ne pojedli. Še tako je domače moke zmanjkalo kmalu po novem letu. Oče je moral do nove žetve kupovati koruzo. Otroci so bili večkrat lačni. Kruha bi zmeleli, kar bi ga bilo. Da bi ga dobili, so izrabili priliko, kadar so prišli kaki sorodniki na obisk. Pred njihovimi očmi so prosili mater kruha. Mati ga jim ni odrekla; ni marala vzbujati videza, da otroci stradajo. Toda ko so sorodniki odšli, je otroke pošteno oštela. Včasih jih je zato tudi natepla.

Nekoč sta bila oče in mati odšla k sorodnikom v goste. Otroci, ki so ostali sami do-

ma, so bili zopet lačni. Pod streho pa je visela suha svinjska glava, ki so jo hranili za praznik nobega leta. Ta je Jožo mikala, vabila in se mu ponujala. Ni se ji mogel dolgo ustavljati.

Zakurili so na ognjišču in nad plamene obesili kotlič z vodo. Nato je Joža splezal pod streho in snel svinjsko glavo. Vrgel jo je v vrelo vodo in dodal nekaj moke.

Glava se je obračala v vreli vodi, ki je kлокotala. Kuhala se je kaki dve uri, širila prijeten duh in obetala dobro kosilo.

Otroci so se najedli, da je vse pokalo. A glava je bila tako mastna, da so vsi oboleli. Ko se je mati vrnila, so samo obupno gledali, molčali in stokali.

Bila je žalostna, a jih je razumela. To pot jim je prizanesla s kaznijo...

Mali Joža je imel srečo, da je velik del svojega detinstva preživel pri dedu Martinu Javorščeku, materinem očetu. Ta je živel v Podsredi, gozdnatem kraju na gorskem pobočju onkraj Sotle. Izmed vseh vnukov je imel Jožo najrajši. Ker je bil premožnejši kot Brozovi, je Joža preživel pri njem najbolj vesele otroške dni.

Tam je pasel živino in donášal vode za domačo potrebo. Igral se je v gozdu, rezal šibe in delal iz njih konjske biče. Igrati se konja ali biti s konji je bila že iz mladosti njegova najljubša zabava. Tudi doma je pozneje nekatere noči sam varoval konje, ki so

se pasli ob Sotli. Ni ga bilo strah, ni čutil hladu, v družini s konji so mu naglo potekale ure do zore... Nanje se je bil s srcem navezal že pri dedu Martinu.

»To so moji najmilejši spomini iz otroških let,« pravi Tito.

Dedovo hišo je zapustil le malo prej, kot je začel hoditi v ljudsko šolo. Vrnil se je domov. Tedaj se je začelo zanj drugačno življenje. Moral je delati kot vsi kmečki otroci, ko nekoliko dorastejo. Delati zares, ne samo na pol za zabavo kot pri dedu.

Pasel je krave, ki so tako rade uhajale v škodo. Če se je le za trenutek zatopil v svojo otroško igro, so mu jo popihale. Okopal je koruzo in plel na vrtu. Od svojega sedmega leta je moral vrteti žrnjle. To je preprost ročni mlin za koruzo. Tisto vrtenje je precej naporno, posebno za otroka. Vrtel je in vrtel, a le počasi, stokrat prepočasi se je koruza drobila v moko. Roke so ga bolele, znojne kaplje so mu stale na čelu, a nikoli ni hotelo biti konca.

Ali pa je moral biti za varuha svoji mlajši sestrici. Ko je mati odšla na delo, jo je moral zibati, da ni jokala. Joj, kako je za dečka, ki bi se rad igral, zibanje dolgočasno! Ziblje, ziblje, aja — tu! — aja, zunaj pa sije sonce, razlega se krik otrok, ki svobodni letajo po vasi. Če zibka utihne, otrok zajoče — noče zaspiti. In tudi Jožo se je zgodilo kot nekateremu bosopetemu varuhu. Zibal je z veliko vnemo, da bi otrok prej zaspal. A zibka se je prevrnila. To je bila šele prava nesreča. Sestrica se je drla. Mati je pritekla in hotela vedeti, kaj se je zgodilo.

V tej sobi preproste kmečke hišice v Kumrovcu se je pred 64 leti rodil predsednik Jugoslavije — maršal Tito

Še karan je bil povrh, ko je bil prikrajsan za prostost in igro. Mali Joža se je prav tako rad igral kot vsi otroci. Kaj bi bil dal, če bi pozimi imel sanke, da bi se z njimi vozil po snegu! A kdo bi mu jih naredil?

Bil je bistra glavica in si je pravo izmislil. Nekoč, ko matere ni bilo doma, je vzel nečke. To je nekakšno leseno koritce. Odnese jih je v breg, sedel vanje in se spustil navzdol. Hej, to je šlo kot veter, vse se mu je vrtelo v glavi. Še enkrat! In še enkrat.

Tako dolgo, da je zadel ob kamen, ki je gledal izpod snega. Resk — nečke so se preklale na dvoje. Joža pa z obrazom in rokami v sneg.

Nečke nikoli več niso bile cele. Kdo ve, kako sta obračunala z materjo, ko se je vrnila domov! Zdaj igra, zdaj delo, zdaj jok, to so bila Jožova otroška leta.

Zahvala iz starega kraja Tonetu Gardnu

Že dolgo je bila iskrena želja vseh domačinov iz Šentvida pri Stični in mnogih okoliških vasi, ki so v kulturnem in prosvetnem delu povezane s Šentvidom, da bi imeli svoj kinoprojektor. Ta želja se nam je letos uresničila po zaslugi našega ameriškega rojaka Antona Gardna, znanega slovenskega javnega delavca in nekdanjega urednika »Prospete« iz Mattawana, Mich. Leta 1954 je rojak Garden po dolгих letih obiskal svojo rojstno vas in svoje domače. Živo se je tudi zanimal za kulturno življenje v domači vasi in je ob slovesu obljubil, da bo poskušal poskrbeti svojemu rodnemu kraju kinoprojektor.

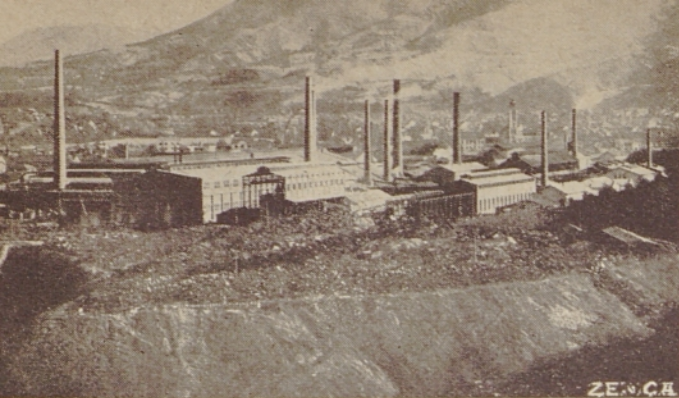
Ta obljuba je zdaj izpolnjena. Rojak Garden je po vrnitvi v ZDA organiziral denarno zbirko in jo tudi sam podprl in nabavil kinoprojektor. Aparat je kompakten, prenosljiv in primeren tudi za zvočne filme. Brez transportnih stroškov in zavarovalnine je stal 455.43 dolarja. Kinopro-

jektor je nedavno v veliko veselje Šentvidčanov v odličnem stanju prispel preko Atlantika.

Da je res odličen, smo ugotovili ob nedavni preizkušnji. Slike in zvoč so čisti in jasni. Sedaj bomo poslali na tečaj za kinooperaterja domačina, ki bo potem prevzel kinoprojektor v svoje varstvo, da ga nam neizkušene roke ne pokvarijo. Ko bomo v kratkem imeli prvo slovesno kinopredstavo obenem z otvoritvijo naše kinodborane, se bomo ob gledanju filma s hvaležno mislijo spomnili vseh naših rojakov, ki svoje rodne grude niso pozabili in so njihova srca še vedno z ljubeznijo povezana s slovensko domovino.

Ves kraj se rojaku Antonu Gardnu kot organizatorju in vsem tistim, ki so kakor koli pripomogli k nakupu kinoprojektorja, iskreno zahvaljuje.

Hvaležni Šentvidčani

Okoli 300 novih tovarn je po vojni dobila Jugoslavija

Konec marca je Zvezna skupščina sprejela družbeni plan za leto 1956 in s tem dala smernice, kako naj se razvije jugoslovansko gospodarstvo v tekočem letu. V okviru teh smernic bodo aprila in maja tudi republike, potem pa okraji in občine sprejeli svoje družbene plane, ki bodo temeljili na dveh značilnostih: upoštevali bodo dosedanja gospodarski razvoj in spreminjeni sistem v izgradnji oblasti.

Za gospodarstvo zadnjih desetih let je značilno, da se je Jugoslavija, ob velikih težavah sicer, spreminjala iz agrarne v industrijsko državo. Od leta 1947 do leta 1955 je Jugoslavija porabila za gradnjo novih tovarn, hidrocentral, raznih industrijskih objektov okoli 2.500 milijard dinarjev ali povprečno 260 milijard letno. To so bili silni napor, ki so zahtevali skrčenje izdatkov na drugih področjih, zlasti za kmetijstvo.

Uspehi teh gigantskih naporov so številne velike nove tovarne, ki so bile zgrajene po vsej Jugoslaviji. Okoli 300 novih, velikih tovarn je bilo zgrajenih v tem času, na desetine hidrocentral, ki dajejo tej industriji pogonsko silo. V primerjavi s predvojno proizvodnjo je jugoslovanska industrijska proizvodnja sedaj za dva in pol krat večja. Kako se je Jugoslavija spreminjala iz agrarne, industrijsko slabo razvite dežele v deželo s sorazmerno razvito industrijo, nam povedo naslednje številke. Pred vojno je znašal delež industrije v narodnem dohodku 18 %, zdaj pa znaša nad 40 %.

Te ogromne spremembe v jugoslovanskem gospodarstvu so spremljale seveda velike težave in tudi nekatere neskladnosti. Ker so bila sredstva predvsem vložena v izgradnjo novih tovarn, zlasti za težko industrijo, ni bilo mogoče v istem obsegu pospeševati tudi razvoja kmetijstva, počasneje od težke industrije se je razvijala lahka industrija, na drugi strani pa je hitro naraščalo število zaposlenih. Nove tovarne težke industrije niso mogle izdelovati takega blaga, ki ga lahko dajo takoj na trg, pač pa razne polizdelke. Zlasti je n. pr. napredovala železarska industrija, ki pa je lahko dajala le lahki industriji surovine, da bi le-ta iz njih izdelovala potrošne dobrine.

Zaradi takega razvoja je bilo zadnja leta na jugoslovanskem tržišču opaziti, da je primanjkovalo potrošnega blaga oz. strokovno povečano, za tržišče je bilo značilno nesorazmerje med blagovnimi in kupnimi fondi.

Že leta 1953 so začeli veljati prvi ukrepi, ki naj bi odpravili te neskladnosti. Takrat so bila

G. G. *P*reobrazba jugoslovanskega gospodarstva

že zmanjšana sredstva za izgradnjo nove temeljne industrije in povečana sredstva za razvoj drugih gospodarskih panog. Ena važnih nalog, ki se je začela že takrat izpolnjevati, je bilo prizadevanje, razviti kmetijsko proizvodnjo in dajati več sredstev za razvoj kmetijstva. V zadnjih treh letih so se tako povečale investicije za kmetijstvo za 70 %. Prav tako so v tem času počasi začela v proračunu naraščati sredstva za razvoj lahke industrije. Leta 1952 so znašala sredstva za razvoj lahke industrije 32,5 milijarde dinarjev, leta 1953 36,7 milijarde, leta 1954 49,2 milijarde in leta 1955 nad 60 milijard dinarjev.

V lanskem družbenem planu se je odražala težnja, kako čimbolj zmanjšati investicije za temeljne gospodarske objekte in sredstva porabiti za izboljšanje življenjske ravni. Tudi za letošnji družbeni plan veljajo ista načela, le da so še veliko bolj poudarjena. V njem so zlasti naglašene tri glavne smernice: odstraniti neskladnosti v razvoju proizvodjalnih sil, povečati delovno storilnost in urediti notranji trg.

Medtem ko so znašala lani sredstva za investicije 420 milijard dinarjev, so letos ta sredstva znižana na 346 milijard ali za 18 %. Če si hočemo to spremembo pravilno predstaviti, potem moramo povedati še, da bodo sredstva za investicije šla, kolikor še ostanejo, predvsem za dograditev nekaterih na pol dograjenih tovarniških objektov, zlasti pa še za dograditev nekaterih energetskega virov. Zadnja leta smo namreč opazili, da izgradnja pogonskih virov ni naraščala v sorazmerju z novimi tovarnami. Brez njih pa še tako lepe in sodobne tovarne nič ne pomenijo, zato so tudi letos namenjena nekatera investicijska sredstva za dograditev elektroenergetskih virov. V Sloveniji bosta dograjena hidrocentrala Vuhred na Dravi in velika termoelektrarna v Soštanju, ki bo sama dajala petnajstkrat toliko električne energije kakor hidroelektrarna Fala na Dravi. Razen tega bodo že letos začeli pripravljati dela za četrto hidrocentralo na Dravi, Ožbolt, kakor se bo imenovala. S tem bo Drava od Maribora do Dravograda ukročena in bo na njej sistem štirih hidroelektrarn, ki se bodo med seboj dopolnjevale. To je zlasti važno za lani dograjeno tovarno glinice in aluminija v Kidričevem, ki je največji potrošnik električne energije v vsej državi.

To pa so samo nekatere take nujno potrebne izpopolnitve.

Kako pa bo sicer mogoče odstraniti neskladnost v razvoju proizvodnih sil? Ena taka plat je pospeševanje kmetijstva, za katero bo letos iz različnih virov na razpolago okoli 70 milijard dinarjev. Več umetnih gnojil, več kmetijskih strojev, to pa se pravi, razvijati tovarne, ki izdelujejo take potrebščine za kmetijstvo. Precejšnjo vlogo pri povečanju kmetijske proizvodnje imajo tudi zadružna in državna po-

sestva. Zadruga bodo še posebno nabavljale razne kmetijske stroje, ustanavljale strojne postaje in s tem pomagale kmetovalcem na sodobnejši način obdelovati zemljo.

Druga oblika izravnavanja je neskladnosti je razvijanje lahke industrije. V poslednjih mesecih se je pojavila na trgu vrsta izdelkov, ki jih prej naša podjetja nikoli niso izdelovala. To so predmeti za široko potrošnjo, ki bodo počasi, a tem bolj korenito spreminjali način življenja naših ljudi, kot so razne električne naprave, hladilniki, električne peči, naprave za gospodinjstvo itd. Nekatera podjetja so se presmerila na izdelavo raznih predmetov, ki jih potrebujemo v vsakdanjem življenju.

Zdaj, ko je v glavnem težka industrija izgrajena, ko dopolnilna industrija vse bolj diha kakor terjajo potrebe tržišča, je tem bolj važno, da dajo te tovarne in naprave čim več blaga. Ze dobro leto je ena najvažnejših nalog, kako povečati proizvodnost. Boljša organizacija dela, plačevanje po učinku, premije za dobro organizacijo, vse to je spodbuda za povečanje proizvodnosti. Pri tem prizadevanju se zadnje leto vse bolj pojavlja tudi tesno sodelovanje med podjetji. Tu je sicer storjen šele začetek, vendar je že lepa vrsta podjetij, ki so s kombinacijo proizvodnje boljše izkoristila svoje naprave. V vsej državi, računa družbeni plan, se bo proizvodnja letos povečala za 10 %, to je, da bodo delovni ljudje z obstoječimi napravami dali za 10 % več izdelkov. V Sloveniji bo ta odstotek nekoliko nižji, in sicer računajo, da se bo povečala proizvodnja za 7 %, in sicer delno zaradi boljšega sodelovanja med podjetji, delno pa tudi na račun povečanja proizvodnosti.

Rado Miklič

Organi delavskega upravljanja

Delovni kolektivi vodijo gospodarska podjetja, ki so družbena last. Te svoje ustavne pravice pa ne morejo izvrševati sami neposredno, temveč imajo svoje lastne organe upravljanja: to so delavski sveti in upravni odbori.

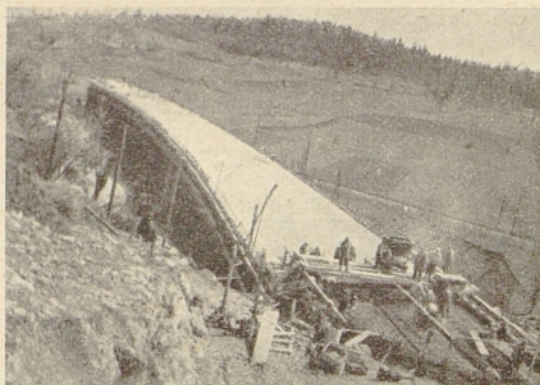
Najpomembnejši organ je delavski svet; je predstavniški organ delovnega kolektiva in najvišji organ gospodarjenja. Člane delavskega sveta volijo vsi delavci in uslužbenci podjetja izmed sebe. Direktor podjetja ne more biti izvoljen. Delavski svet je delovni, poslovni organ: v njegov delokrog spada odločanje o vseh načelno važnih gospodarskih zadevah podjetja. Predpisuje letni gospodarski in delovni program podjetja. Ob zaključku gospodarskega leta oceni po zaključnem računu celoletno gospodarjenje, ugotovi uspehe, neuspehe, težave, prouči vzroke morebitnih napak v gospodarjenju. Na podlagi take presoje sprejme zaključni račun in z njim tudi ukrepe, ki so potrebni za nadaljnji razvoj in napredek podjetja. Seveda ima delavski svet v poslovnem letu pravico in dolžnost nadzirati, kako izpolnjujejo gospodarski program. Zato razpravlja o poročilih o komercialnem, finančnem poslovanju, o stanju proizvodnje, o zaposlenih, o plačah, o storilnosti, o varnosti pri delu. Na podlagi teh poročil izdaja potrebne ukrepe. Delavski svet odloča, v

Obe zgoraj navedeni smernici družbenega plana bosta tudi vplivali na tretjo, t. j. na ureditev notranjega trga. Kot smo zgoraj omenili, se pojavlja zadnja leta na trgu neskladnost, da je kupcev preveč oz. blaga premalo. Temeljna naloga ureditve notranjega trga bo, doseči, da bodo zaloge blaga večje kakor pa potrošnja, kar bo seveda nujno moralo tudi vplivati na cene. To je pa mogoče doseči na tri načine: domača industrija bo dajala več in bolj mnogovrstno potrošno blago, to je delno mogoče doseči s proizvodnostjo in z uvozom, saj bo letos Jugoslavija uvozila za nekaj deset milijard dinarjev različnega blaga iz tujine. Med drugim bo uvozila tudi živila. Po podatkih družbenega plana računajo, da bo Jugoslavija uvozila različnih živil za 47 milijard dinarjev, drugega blaga za široko potrošnjo pa za okoli 10 milijard dinarjev. S tem se bo sicer spremenila bilanca izvoza, zaradi česar bo treba na drugi strani povečati izvoz, in sicer za okoli 18 %. Ekonomski strokovnjaki so mnenja, da ima Jugoslavija za povečanje svojega izvoza še precejšnje možnosti, zlasti glede barvastih kovin — aluminija in bakra, zato bo seveda pri povečanju izvoza na prvem mestu udeležena industrija barvastih kovin.

Če presojava pot jugoslovanskega gospodarstva s stališča letošnjega družbenega plana, bi lahko rekli, da je Jugoslavija prehodila prvo stopnjo gospodarske preobrazbe. Velike žrtve in napor, s katerimi so se jugoslovanski narodi izkopali iz zaostalosti, gredo v klasje in že v letošnjem letu bodo lahko jugoslovanski delovni ljudje bolj čutili tudi plodove teh svojih naporov.

kakšne namene in kako naj se uporabijo posamezni skladi, ki jih ima podjetje. Predpisuje pravila podjetja, tarifni pravilnik, delovni red, poslovnik.

Ni lahko biti član delavskega sveta. To ni samo častna, temveč tudi zahtevna dolžnost.

Gradnja avtomobilske ceste Ljubljana—Zagreb. 148 m dolgi viadukt pri Stični med gradnjo. Nova avtomobilska cesta bo speljana ob desnem bregu Krke

Kakor je pridna pri delu v tovarni, tako je odločna in preudarna kot članica delavskega sveta

Upoštevati je treba, da so člani delavskega sveta v podjetju zaposleni delavci in uslužbenci, ki ostanejo to tudi ves čas, ko so izvoljeni člani delavskega sveta. S tem namreč ne prenehajo biti delavci in uslužbenci. Dobijo sicer neke pravice in dolžnosti, ki pa niso take, da bi imeli kot člani kakšen poseben položaj v podjetju. To so same take pravice, ki so potrebne, da lahko posluje delavski svet. Najvažnejša njihova pravica je, da se udeležujejo dela delavskega sveta, da na njegovih sejah razpravljajo, da s svojimi mnenji in predlogi sodelujejo pri obravnavanju zadev, ki so na dnevnem redu seje. Imajo pravico, da postavljajo vprašanja; da zahtevajo pojasnila ali od predsednika delavskega sveta, od direktorja ali od drugih vodilnih uslužbencev podjetja o posameznih zadevah gospodarskega podjetja; da predlagajo dnevni red; da predlagajo, kaj in kako naj sklene in odloči delavski svet, in končno — imajo pravico, da glasujejo. Vse te pravice pa lahko opravljajo člani delavskega sveta samo na zasedanju.

Toda to so hkrati tudi odgovorne dolžnosti in če naj jih člani dobro opravljajo, je običajno potrebno, da se na sejo poprej pripravijo. Zato dobijo poleg obvestila o seji navadno še najpotrebnejše podatke o zadevah, ki so na dnevnem redu. Ponekod dobivajo člani delavskega sveta sploh redne pismene biltene ali obvestila s podatki, ki so potrebni za spoznavanje in presojo gospodarskega stanja in poslovanja podjetja. Tako se lahko skrbno pripravijo na sejo. Lahko tudi sami proučijo nekatera vprašanja, ali jih obravnavajo skupaj z drugimi delavci, da odkrijejo bistvo problema, spoznajo mnenje delavcev. Seveda so potem pripravljeni, da lahko na sejo postavljene zadeve tehtno prouče in najdejo kar najboljšo rešitev. Ta način se v praksi vedno bolj uveljavlja, kar je zelo pomembno, saj je delavski svet organ, ki sklepa, odloča, njegovi sklepi pa so obvezni za vse v podjetju, tudi za upravni odbor in direktorja podjetja. Če zaradi zasedanja delavskega sveta člani ne morejo delati, imajo pravico do povračila za izgubljeni zaslužek.

Zaradi tehtnejše obdelave posameznih bolj zamotanih vprašanj delavski sveti pogosto ime-

nujejo posebne komisije. Njihova naloga je — skrbno in podrobno proučevati zadeve z gospodarskega področja, za katere so ustanovljene, in pripraviti za delavski svet poročila s predlogi. Vanje imenovani člani so dolžni izpolniti naloge, ki so jim kot članom komisije naložene. Za to odgovarjajo delavskemu svetu in kolektivu.

Gospodarstvo je zelo živa in pestra delavnost. Vsako podjetje je organizacija, kjer je polno dogajanj, sprememb, novosti, raznih problemov in novih nalog. Preveč bi bilo, če bi moral vse reševati samo delavski svet. To tudi ne bi bilo niti pametno niti mogoče. Za odločanje o tekočih zadevah gospodarjenja si zato delavski svet izvoli svoj izvršilni organ — to je upravni odbor.

Za sestavo upravnega odbora velja nekaj zelo značilnih pravil. Najmanj tri četrtine članov morajo biti delavci, ki delajo neposredno v proizvodnji oziroma v temeljni gospodarski panogi podjetja. Nihče ne sme biti član upravnega odbora zapovrstjo več kot dve leti. Delavcu oziroma uslužbencu, ki je član upravnega odbora, se ne more odpovedati službe, dokler je član, in prav tako ne more biti premeščen brez svojega poprejšnjega pristanka.

Delokrog upravnega odbora je obširen in skoraj ni mogoče naštetih vseh njegovih nalog. Omenimo samo nekaj najvažnejših. Izdela predloge pravil podjetja, tarifnega pravilnika, predlog za organizacijo podjetja, predlog gospodarskega načrta in zaključnega načrta. Te predloge predloži v obravnavo in odločanje delavskemu svetu. Skrbeti mora za pravilno poslovanje podjetja, za dobro organizacijo dela, izdaja ukrepe za delovno disciplino. Sklepa o postavitvi uslužbencev na vodilna delovna mesta v podjetju. Skrbi in nadzira, da se dosledno uporabljajo predpisi, ki urejajo gospodarjenje in finančno poslovanje, ki urejajo delovna razmerja, delovni čas, plačevanje, varnost pri delu, dopuste, odmori, socialno zavarovanje. Skrbi, da so na razpolago potrebna zaščitna sredstva in varnostne naprave. Predpisuje razpored delovnega časa; izdaja ukrepe za skrbno in vestno gospodarjenje s sredstvi in napravami, ki so družbena lastnina in jih ima podjetje v uporabi. Dolžan je preprečevati potratnost, brezvestnost.

To so le nekatere naloge, ki pa kažejo, kako je tudi upravni odbor izrazito delovni, poslovni organ, ki se mora mnogo pogostejše sestajati kot delavski svet, saj se vse te naloge tičejo tekočega gospodarjenja. Za svoje delo odgovarja delavskemu svetu, kateremu mora redno poročati in ki sklepa o njegovem delu. Člani upravnega odbora pa za svoje delo odgovarjajo tudi kazensko, odgovarjajo tudi za škodo, ki bi nastala zaradi nevestnega, malomarnega izpolnjevanja nalog, ki so zaupane upravnemu odboru.

(Konec prihodnjič)

*Pokaži „Rodno grudo“
prijateljem*

Pridobi novega naročnika

ZDAJ NISEM VEČ SAM

Rodil sem se v Zagorju ob Savi. Sedem nas je bilo — pet bratov in dve sestre. Ko smo odrasli, smo se razkropili po svetu. Starejša sestra je umrla v Nemčiji in prav tako njen mož. Enega brata je v Belgiji pobrala silikoza, tretji brat se je izgubil v Holandiji, mlajši je odšel v Ameriko, eden pa je ostal v domovini. Njemu gre najboljše. Zdaj ima pokojnino in mi piše, da mu gre kar dobro.

Jaz sem odšel iz domovine štiriindvajsetega leta kakor mnogo drugih. Delo sem dobil v Franciji — v Pas de Calaisu, Lensu, Sallauminesu in drugod. Živel se je še kar. Hrana je bila dobra in izdatna, zaslužili smo prve mesece po petindvajset frankov, tudi francoščini smo se polagoma privadili. Tam sem ostal pet let, nato sem se pa odpeljal v De Partiment Vosges. Sredi zime sem dospel tja in se ustavil v mestu, kjer je bilo dosti tovarn — večidel tkalnic platna. Bil sem prepričan, da bom z lahkoto dobil delo, pa sem se bridko zmotil. V petih tovarnah so me odslovili. Potrpt sem se vrnil v gostilno, kjer sem shranil svoje stvari. Tam sem potožil gostilničarju, da iščem zaposlitev in je ne morem dobiti. Povedal mi je, da je to pozimi težko, ker gredo vsi v tovarne. Zanimal se je za mojo narodnost in sem mu povedal, da sem Jugoslovian. Stopil je bližje in me premeril z dolgim pogledom. Ko je nekaj premišljeval, je odšel iz sobe in jaz sem bil prepričan, da je šel po orožnike, da bi me zaprli.

Pa ni bilo tako. Kmalu se je vrnil in mi veselo sporočil, da mi je dobil delo pri svojem prijatelju — trgovcu s premogom. S tem smo se hitro pogodili za trideset frankov dnevno. Tako sem vozil drva in premog in ga nosil strankam, ki tudi z napitnino niso skoparile. Bil sem zelo zadovoljen. Škoda je bilo le, da je bilo zime prehitro konec. Ljudi ni več zeblo in niso potrebovali kuriva, jaz pa sem izgubil zaposlitev.

Kmalu sem se zaposlil pri nekem podjetniku na železnici. Tu je bilo delo precej bolj naporno, zaslužek v začetku manjši, kasneje pa so mi ga zvišali na sedemdeset frankov dnevno. S tem denarjem se je res dalo kar lepo živeti, ker je bilo to v letu 1932, ko je imel frank dobro valuto. Žal pa zaposlitev ni bila stalna in kmalu sem bil spet na cesti. Kar sem si prihranil, je hitro skopnelo, ker človek pač mora jesti in če stopiš v gostilno in srečaš znanca, se tudi spodobi, da plačaš zanj kozarec vina.

Po dveh letih sem se z nekim Poljakom znašel v južni Franciji, kamor sva šla, da bi se zaposlila pri trgatvi grozdja. V Montpellier pa sva prišla mesec in pol prezgodaj. Nisva vedela, ali naj greva nazaj — ali kaj naj storiva. Tukaj ostanem, naj bo, kar hoče, sem sklenil.

MONTPELLIER IMA LEPE PARKE IN GOSPOSKE HIŠE
— PA MALO DELA ZA TUJE DELAVCE

S Poljakom sva hodila od hiše do hiše in spraševala po delu — a odgovor je bil povsod enak: »Počakajte, da dozori grozdje, takrat bomo potrebovali delavce.«

Moj tovariš ni hotel čakati — sedel je na vlak in se odpeljal nazaj, ostal sem sam. Denar mi je pošel, tako da nisem mogel niti prenočišča več plačati. Dobro, da je bilo lepo vreme in me ni zeblo, če sem spal na prostem. Seznanil sem se z nekim Špancem in nekim Portugalcem, ki sta imela isto usodo. Hodili smo po polju in zobali grozdje, fige in mandlje, kar smo pač dobili. Tudi cigarete smo pogrešali, nadomestili so nam jih čiki, ki smo jih nabirali po ulicah. Kakor gospodje smo se sprehajali po parku, toda v trebuhu nam ni nič kaj gosposko — krulilo.

POSTAL SEM PASJI SPREMLJEVALEC

Neko jutro smo šli zelo zgodaj na lov za čiki. Vsak je imel svojo ulico. Jaz sem na svoji poti prišel do velikega hotela. Na pragu je stala neka gospa, ki me je radovedno opazovala. Ko je videla, da pobiram čike, me je vprašala, če iščem posel. Odgovoril sem ji, da je res tako. Nato mi je gospa dejala, da ima ona nekaj zame, če bom hotel sprejeti. Povabila me je v hotel, kjer je bilo vse v zrcalnih in tako gosposko, da si skoraj nisem upal prestopiti. Sedel sem na zofo, gospa pa mi je postregla s skodelico kave in kruhom, namazanim z maslom in kar je bilo največ vredno, poleg je bil tudi zavojček cigaret.

Ko sem popravil dobro južino, mi je gospa povedala, kakšno delo naj bi opravljal. Rekla je, da ima dva psa, ki si siromaka že več dni nista bila na sprehodu. Zanju išče spremljevalca. Ta »služba« res ni bila naporna in se razume, da sem jo sprejel. Tako sem postal pasji spremljevalec. Dve uri sem se sprehajal po cestah s svojima pasjima varovancema, ki mi nista delala posebnih preglavic. Za to delo sem zaslužil 10 frankov, kilogram kruha in zajeten kos salame.

S to malico v žepu sem hitro poiskal svoja tovariša, da smo jo skupaj pripravili. Tudi denar smo si tovariško razdelili. Na tak način sta nas tista dva gosposka psa preživljala skoraj mesec dni. Vsi smo bili zadovoljni: psi, gospa, jaz in moja tovariša. Tako smo pričakali sezono trgatve. Takoj smo dobili pri vinogradnikih delo in zaslužili po 40 frankov dnevno, poleg pa smo dobili še dobro hrano.

NAZAJ V ARLES

Spet sem se znašel v mestu Arles, kjer pa sem ostal le dva dni in moj zaslužek je pošel. Zvedel sem, da bi se delo dobilo v nekem drugem mestu, ki je bilo več kakor 100 kilometrov oddaljeno od Arlesa. Toda kako naj se odpeljem tja brez ficka v žepu. Pa sem si mislil: korajža velja. Povezal sem svojo borno culico in odšel na postajo. Tam sem stopil na vlak in se srečno pripeljal kot črni potnik do cilja.

Prispel sem tja sredi noči. Vse je bilo zaprto in ulice prazne. Stisnil sem se k neki cerkvi in trepetajoč čakal jutra. Zaspali nisem mogel,

ker je bilo preveč mrzlo in tudi želodec se je preglasno oglašal.

Naslednje jutro sem takoj našel delo in začel delati že ob 7. Delo sem dobil na železnici. Ko so drugi malicali, kar je pač vsakdo prinesel s seboj, sem jih poželjivo opazoval. Bil sem tako lačen, da se mi je meglilo pred očmi, tega pa seveda nihče ni opazil. Opoldne sem nadzorniku razkril svoje težave. Odkrito sem mu priznal, da ne morem več delati, ker sem tako strašno lačen. Bil je prijazen mož in takoj se je zavzel zame ter je v neki restavraciji poskrbel, da sem dobival hrano in pol litra vina na dan. Pri tem podjetniku sem delal skoraj dve leti. Naše delo ni bilo vedno na istem kraju. Tako smo se vedno bolj bližali Marseillesu.

V MARSEILLESU

Ko smo prišli v Marseilles, sem sklenil, da tam ostanem, pa naj bo slabo ali dobro. Poiskal sem si v okolici mesta stanovanje, sobo in kuhinjo. Tam sem si sam kuhal, na delo sem se pa vozil z vlakom. Nekaj časa je kar šlo tako. Ob nedeljah in praznikih, ko sem bil prost, sem pomagal okoliškim kmetom, kar mi je tudi vrglo precej v hrani in pijači. To je bilo v letih znanih delavskih stavk. Jaz zaradi teh stavk nisem bil prizadet, ker sem delal pri kmetih, kjer sem prav dobro živel. Drug z drugim smo bili zadovoljni. Ko se je stavka končala, sem šel pa spet na delo. Kmalu potem se je začela vojna. Delo se je težje dobilo in začelo je primanjkovati živil. Prišli so Nemci, ki so delavce pošiljali v Nemčijo. Iskali so predvsem razne strokovjake. Za poljedelske delavce se pa niso dosti menili. Meni je bil vaški župan zelo naklonjen in mi je takoj izstavil dokument, da sem poljedelski delavec in tako sem vsa vojna leta ostal v vasi in delal pri kmetih, kjer mi ni primanjkovalo drugega kakor kruha in tobaka.

Še dve leti po vojni sem delal pri kmetih, potem pa me je zgrabila bolezen. Moral sem v bolnico, kjer pa ni bilo prostora in sem se spet vrnil domov. Tri mesece sem tako životaril doma sam ves zlomljen od bolezni in nisem imel nikogar, da bi skrbel zame in mi pomagal.

OD JANUARJA LETA 1948 LEZIM V SANATORIJU

To je najtežji čas v mojem življenju. Osem let je minilo, kar sem priklenjen na posteljo. V teh osmih letih sem bil štirikrat operiran in že 6 let me vsak dan prevezujejo. Res, če bi ubil očeta in mater, najbrž ne bi bila moja obsojda tako neusmiljena! Tukaj v sanatoriju nas je 350, vseh mogočih narodnosti, med njimi so tudi mnogi črnci. Jaz pa sem edini Slovenec. Najhuje je ob nedeljah, ko so obiski. Bolnike obiskujejo matere, žene, bratje in sestre. Prinašajo jim darila in se z njimi pogovarjajo. Jaz pa sem vedno sam in nimam nikogar, da bi se z menoj po slovensko pogovoril. Vse okrog slišim samo tujo govorico. Najrazličnejše jezike. Tako da včasih postajam že kar nervozen in če me kdo kaj vpraša, dostikrat neprijazno odgovorim. Oh, kako si želim, da bi prišel v sanatorij kakšen Slovenec in bi se z menoj pogovoril v jeziku moje matere...

DOZIVETJE, KI ME JE PRETRESLO DO SRCA

Lani se mi je posrečilo, da sem po znižani ceni kupil majhen radioaparat. Poslušal sem glasbo, prve dneve samo francosko, italijansko in druge. Nekega večera, pozno že, sem zavrtel gumb in iskal še kakšno drugo postajo. Kar zaslišim iz zvočnika glas: »Radio Ljubljana, oddaja za izseljence je končana.« To me je tako pretreslo, da se do jutra skoraj nisem mogel znajti in se nisem več dotaknil radia. Zjutraj ob pol 6 je iz radia zazvenela lepa glasba. Nisem vedel, ali je bila to postaja radia Ljubljane ali ne. Kmalu pa sem se prepričal, da je tako, ker so javili uro v slovenskem jeziku.

ZDAJ NISEM VEČ SAM

Dobro sem si zaznamoval tisto radijsko postajo, ki mi je tako nenadoma in nepričakovano približala domovino. Zdaj jo poslušam vsak dan. Nič več nisem sam. Zdi se mi, da kar čutim, da ozdravljam. Najbolj vesel sem izseljenske oddaje ob sobotah. Kadar slišim pozdrave iz Zagorja od svojih kameradov, ki jih dobro poznam, sem ganjen od solz. Saj si nihče, kdor sam tega ni izkusil, ne more predstavljati, kako je, če po tako dolgih letih spet slišiš besedo svoje matere. Iz radia sem tudi zvedel, da oddaja Slovenska izseljenska matica svoj list »Rodno grudo«. Dolgo sem se pripravil, da vam pišem za ta list, kar bal sem se pisanja, saj že več let nisem imel peresa v rokah. Pa sem prosil tovariša, da je po francosko napisal namesto mene. Nestrpno sem čakal odgovora, ki je kmalu prispel.

Poslali ste mi 7 števil »Rodne grude« in zraven tako lepo pismo, ki ga skrbno hranim. Da, tisti dan, ko sem prejel ta prelepi pozdrav iz domovine, je bil najlepši dan za mene, saj so bile po tridesetih letih to moje prve slovenske knjige, ki sem jih držal v rokah. Prav ob času kosila me je presenetil nismonoša s tem ljubim zavitkom iz domovine. Ta dan nisem bil čisto nič lačen. Odprl sem zavitek ter samo gledal, gledal te lepe slike v »Rodni grudi«. Kar naenkrat sem držal v roki številko, ki ima na naslovni strani moj rojstni kraj Zagorje ob Savi. Nič me ni sram povedati, da so mi solze kar kapljale iz oči in roke so se mi tresle: čeprav v začetku nisem bil prav prepričan, da je to res Zagorje. Dolgo sem ogledoval sliko in sem se prepričal, da je to res. Naiprej sem spoznal cerkev in cesto, ki drži v Trbovlje. Potem sem začel brati in bral sem in bral, vse po vrsti. Zelo mi je všeč tudi koledar, v katerem je toliko napisanega, kako se imajo naši rojaki po drugih državah. V koledarju in »Rodni grudi« je toliko zgodb iz življenja nas izseljencev, pa sem še jaz malo napisal iz svojega življenja. Če se vam bo zdelo vredno, po obavi, da bo še kdo drugi prebral, če bo hotel. Pa še to naj povem ob koncu, da mi je sedaj, ko prejemam »Rodno grudo«, vedno boljše in boljše. Saj je ta list moja največja tolažba in obenem zdravilo. Vrača se mi novo življenje, zdravje se mi je zadnji čas tako zboljšalo, da upam, da mi bo mogoče letos priti k vam v domovino in bom po dolgih letih spet stopil na mojo drago, nikoli pozabljeno rodno grudo.

Kje domovina si? Ali na poljih teh? ...

Kako sem pričel dopisovati

Vesetje do dopisovanja sem imel že v otroških letih. Še nisem dokončal šole, že sem pričel gledati po raznih časopisih, ki jih je bilo doma vedno dovolj na razpolago. Povečini so bili izposojeni od sosedov in raznih očetovih znancev. Največ sem se ukvarjal z Rodoljubom, Domoljubom in primorskimi listi, iz katerih sem si izpisal marsikateri dopis in ga po svoje preuredil. Tikali so se večinoma dogodkov iz Poljanske doline. Posiljal sem jih drugim listom, ki so jih včasih objavili, dostikrat pa so tudi romali v koš.

Ko sem pa l. 1902 odšel v Ameriko s »trebuhom za kruhom«, je bilo treba dati pisanju za dalj časa slovo in misliti na kaj drugega. To pa je trajalo le nekaj let in že leta 1906 sem spet prijel za pero. Postal sem dopisnik Glasa Svobode, ki ga je urejal Konda, kateri mi je rad popravljal rokopise. Ko je leta 1907 začel izhajati Proletarec, sem imel že v aprilu v njem dopis, ki je bil objavljen na prvi strani. Ko je SNPJ pričela izdajati svoje glasilo, sem pričel kot društveni tajnik dopisovati tudi v tega. V letu 1910 je v Westmorlandu izbruhnila velika premogarska stavka. Stavkajoči smo si prizadevali na vse načine, da uspemo v svojih upravičenih zahtevah. Začel sem pisati v list Clevelandška Amerika, ki je bila stavkarjem zelo naklonjena. Med prvimi listi je začela tudi nabiralno akcijo za podporo družinam stavkarjev.

Ko je SNPJ pričela izdajati Prosveto, sem takoj postal njen dopisnik, kakor tudi Glasa naroda. V te liste dopisujem še danes. Leta 1933 sem objavil v Glasu naroda spis »Kako so se kmetje dolžili«, leta 1939 pa »Spomine Andrejančevega Toneta, najstarejšega fanta v Poljanski dolini«, ki so bili objavljeni v 18 nadaljevanjih in so jih bralci zelo radi brali. Pisal sem tudi v druge liste. Leta 1920, ko sem delal v Claridgeu, sem dopisoval v tamkajšnji Westmorland Journal Standard, kjer sem za nagrado prejemal zastojni list, pisalni papir in znamke. Kot dopisnik sem se seznanil z vrsto naših postrvovalnih urednikov s Kondo, Kržetom, Zavernikom, Pircem, Bert Laknerjem in Petrom Zgago-Benedikom. Leta 1923 sem se preselil iz Claridgea na zahod,

Rojaka Matt Batič in Char. Thatcher iz Rock Springsa, Wyoming. Rojak Matt Batič je brat dopisnika Johna Batiča iz Poljanske doline

v Rock Springs, kjer so v tamkajšnji visoki šoli prirejali zimske izobraževalne tečaje. Uredništvo lista Rock Springs Miner je na pobudo svojega urednika, zelo sposobnega fanta, organiziralo tečaj za dopisnike angleških listov. Ta tečaj sem obiskoval tudi jaz. Shajali smo se v metodistiški cerkvi, ki nam jo je dal pastor na razpolago. Bilo nas je 25 tečajnikov. Najbolj navdušen je bil poleg organizatorja urednika pastor sam. Vneto nam je pri vsem pomagal. Pridno je vrtil pravo za razmnoževanje našega lista, ki smo ga izdajali in vanj pisali. Gradiva je bilo vedno dovolj in ta tečaj je bil zelo zanimiv. Kljub temu pa so se nekateri kmalu naveličali in nas je bilo vedno manj. Ostali smo najzvestejši, ki smo se pozdravljali ob prihodu s pozdravom: »Old faithful« (naš zvesti).

To je nekaj drobnih spominov na moje dopisovanje v Ameriki, ki ga tudi po vrnitvi v domovino nisem opustil. Še danes z velikim veseljem pišem v naše stare ameriške znance — Prosveto in Glas naroda, pa si mislim pri tem, da se pomenkujem s svojimi nekdajšimi delovnimi kame-radi, od katerih je že prenekateri odšel tja, od koder ni vrnitve, — pa s svojimi prijatelji in znanci, ki jih toplo pozdravljam.

Slovenci v Avstraliji za slepo mladino v Ljubljani

Slovenci v Melbournu v Avstraliji, člani društva Slovenska unija, ki je bilo nedavno ustanovljeno, so na predlog svojega predsednika J. B. Škilana organizirali prostovoljno denarno zbirko v korist Zavoda za slepo mladino v Ljubljani. Navajamo imena darovalcev, ki so prvi prispevali v to zbirko: B. J. Škilan (2 avstralska šterlinga), L. Pakor (0.10), Macola (0.10), Goriup (0.10), Pavšič (0.10), Novak (0.10), Urek (0.10), Zobež (0.10), Gosiup (0.10), Kovac (0.10), Dekleva (0.60), Kes (0.5), Pakov (0.5), Slavčič (0.5), Slobez (0.5), Krismas (0.5), Kozutta (0.5), Strain (0.5), Novak (0.5), Kociančič (0.5), Sedmak (0.5), Kodre (0.4), Škerlj (0.2). Navedeni darovalci so darovali skupno 9.12 avstr. funtov

šterlingov, ki jih je predsednik odposlal po National banki Slovenski izseljenski matici v Ljubljano, katera bo denar izročila naslovniku.

Predsednik društva J. B. Škilan in izvršni odbor Slovenske unije se zahvalujeta rojaku Maksu Kesu, kontrolorju in vsem darovalcem in sodelavnikom pri tej rodoljubni akciji. Zbirka še ni zaključena. Vse rojake iz drugih držav Avstralije, ki žele sodelovati pri akciji za Zavod slepe mladine v Ljubljani, prosi odbor društva, da pošljejo denar neposredno z Money orderom na naslov predsednika društva Slovenska unija J. B. Škilana, 45 Pride Ave, West Geelong, Vict. Australia.

Edina želja Thomasa Andyja IZPOLNJENA

Sedem križev pa še eno leto po vrhu, to ni kratka življenjska pot. Nekateri ljudje so v teh letih sicer še zelo zdravi in čili, no, pri našem rojaku Thomasu Andyju iz Clevelanda pa se vidi, da mu življenje ni bilo z rožicami postlano. Precej je izčrpan, bleda koščena lica so izpita, oči trudne. Ali nekaj mu leta niso mogla vzeti — njegov duh je bister in prožen kot pri možu v najboljših letih. Le kako se to doseže, nas vse zanima. Rojak Thomas, ki nas je lani obiskal v uradu Izselskenske matice, nam je zaupal to skrivnost: delo, samo delo!

Takole je pripovedoval o sebi:

— Še zelo mlad sem bil, ko me je lakota pognala iz domovine. Kam bi šel? I, seveda, v obljubljeni deželo Ameriko. Te obljube pa so se začele v črnih jamah ameriških rudnikov, kjer sem po 22 letih trdega dela zbolel na težki nadubi. Zdravje sem dal, pokojnine pa ni in dela tudi ne. Le kdo bi zaposlil bolnika, ki je povrh še tujec, čeravno je tuji zemlji dal svoje najboljše moške sile. Več sreče sem imel v zakonu. Rodile so se mi štiri hčere in štirje sinovi. Vsi so pri kruhu in ponosen sem na nje. Žal pa mi je že pred desetimi leti umrla žena in takrat se takšen kot sem bil, bolan in betežen, res nisem vedel kam dati. A k sreči zame ne velja tisti pregovor, da devet otrok ne more preživeti enega očeta. Moji otroci mi nudijo prijetno zatočišče in z največjo ljubeznijo skrbijo za me. Jaz pa se zaradi tega ne počutim prav nič po »pensionersko« niti tako živim. Ker drugače ne morem doprinesati k naši družinski skupnosti, sem prevzel hišno vodstvo. Svojim otrokom sem gospodar in gospodinja, ekonom in kuhar, skratka vse, kar velik dom potrebuje. Stari Andy zdaj dela za sedem mladih Andyjev in zadovoljni so z menoj, le včasih se pritožujejo, da sem preveč natančen. Jaz pa pravim, kdor res ljubi delo, ljubi tudi red. Če sem le preutrujen, mi moji dobri otroci privoščijo počitnice v Floridi ali kaj podobnega. Letošnjo zimo so spet razmišljali, kam bi me poslali, pa so me vprašali, kaj si želim. Nekaj dni nisem ničesar odgovoril, potem pa sem le omenil enemu izmed sinov, da imam v življenju samo še eno edino željo, za katero pa vem, da se mi ne bo izpolnila. Silili so vame tako dolgo, da sem le priznal: samo enkrat bi še rad videl svojo rojstno domovino. Računal sem, da je s tem naš razgovor pri kraju. Moji dobri fantje pa so pri večerji naredili pravcato sejo in sklenili: oče pojde letos v Slovenijo, vsi bomo pripevali.

Preveč sem bil ginjen. Nisem našel besed v zahvalo. A zdaj, ko sem tu, ko sem videl svoj rojstni kraj, stezice svoje mladosti, zdaj, ko je moja edina želja izpolnjena — se bom za nje uresničitev svojim fantom na kolenih zahvalil.

Rojaku Thomasu so solze zalile oči, pa ni več govoril o sebi. Povedali so nam še drugi o njegovem plodnem življenju. Saj se je poleg težkega rudarskega dela, poleg iskanja boljšega kruha v Pensilvaniji, Johnstownu in končno v Clevelandu udejstvoval kot gradbenik-samouk, kot pesnik in pisatelj. Ni področja v kulturi in znanosti, kjer on ne bi bil delno podkovan.

Govori lepo čisto slovenščino, katero je vlil tudi v srca in besedo svojih otrok.

Težko smo se poslovili od očeta Andyja. Poleg iskrenega prisrčnega stiska rok smo mu dali v spomin le skromno knjižico slovenskih narodnih pesmi. On pa se je ves vzhičen zahvaljeval:

»Lepšega darila mi niste mogli dati; ne veste, kakšna vrednost je to zame. Ko se povrnem v Ameriko, bom ob večerih sedel s svojimi sinovi in jih učil naših pesmi. Prepevali bomo vsi, moji veliki fantje in jaz, stari očka, vsi z eno mislijo, da lepše dežele na svetu ni, kot je domači kraj.«

Vera Valenci

Asta Malavašič:

Če ljubiš me

Če ljubiš me še, zdaj se nagni k meni, najduši v eno združeni kipita, v poljubu vročem nase me prikleni, kot plamen se mi ustni tvoji zdita.

Ko boš odšel, bom zopet v soncu sama, kot bela breza bom na robu jase. Zbežala radost bo in z njo omama, v tišini dneva bom razpletla lase.

Zdraško Slamnik:

Tiho

Tiho večer je zadremal v vejah, tiho, oj deklica, tiše pojdiva, lep je večer in zato rej nikar — nikar ga iz sanj ne budiva...

Anna P. Krasna, New York

Rože za sina

Že zopet ptičke pojo in gozd zeleni, mati pa spet, kakor zmirom, čaka in rože sadi.

Saj enkrat pač mora priti iz daljne dežele spet k nji, ki zvesto pomlad za pomladjo nanj čaka in rože sadi.

Njena lica so že ovenela, po laseh je razlito srebro, na oknih pa leto za letom, rože za sina cveto...

PO DOMAČI DEŽELI

Industrijska in rudarska proizvodnja je bila preteklo leto večja od proizvodnje v letu 1959: v vsej državi za 142 %, v Sloveniji za 147 %, v trboveljskem okraju pa za 191 %. Istočasno je porastlo tudi število zaposlenih v Zasavju za 40 %. — Rudniki Zagorje, Trbovlje, Hrastnik, Senovo, Krmelj in Globoko zaposlujejo danes 2859 delavcev in uslužbencev več kot leta 1959.

Perspektivni plan razvoja rudnika Zagorje določa, da bo ta premogovnik dosegel leta 1959 maksimalno proizvodnjo 770.000 ton premoga. Letos bo dal rudnik slovenski industriji 570.000 ton premoga ali 1865 ton dnevno. Leta 1959 pa bo dal dnevno 2500 ton. — Da bi dosegli to maksimalno proizvodnjo bo treba še naprej mehanizirati nekatere jame in zgraditi nad 100 stanovanj za rudarje. Stalež rudarjev se bo do leta 1959 povečal le za 300 ljudi, to je približno 17 % od dosedanjega skupnega števila zaposlenih.

Proizvodnja nafte v Jugoslaviji bo predvidoma znašala letos že okoli 325.000 ton ali povprečno 1000 ton na dan. Največ nafte bodo načrpali na Hrvaškem in sicer skoraj četrtilijona ton, okoli 50.000 ton nafte bomo dobili pri Lendavi in kakih 20.000 v Vojvodini. Če računamo, da je znašala pred vojno celotna proizvodnja nafte v državi le 1000 ton, je to vsekakor velik napredek v tej naši panogi.

Ljubljanska livarna in tovarna strojev Litostroj pravkar izdeluje opremo za tujino v vrednosti 550.000 dolarjev. Tri turbine po 5900 konjskih sil, ki jih bo Litostroj v sodelovanju s tovarnami »Rade Končar« iz Zagreba in »Metalne« iz Maribora montiral v Pakistanu, so že pripravljene. Poleg tega izdelujejo 150 ročnih žerjavov za Čile. Za Turčijo bo izdelal Litostroj tri manjše turbine, za Indijo pa štiri žerjave.

Regulacija Savinje. Zdaj, ko je nastopilo lepše spomladansko vreme, bodo še pospešili dela pri regulaciji Savinje. Pripravljeni so tudi že temelji za opornike novega cestnega mostu čez Savinjo, ki bo verjetno že letos dograjen. — V Murski Soboti pa so začeli podrobneje razpravljati o regulaciji Mure, ki skoraj vsako leto poplavlja rodovitna zemljišča. Za regulacijo reke bodo potrebovali 1 milijardo 200 milijonov dinarjev.

Ljubljana se bo že letošnje poletje lahko ponašala z najbolj sodobnim cestnim prometom v državi. Ljubljansko podjetje »Karozerija« bo izdelala 26 novih trolejbusov, ki bodo zamenjali zastarele tramvajske vozove. Motorje za te trolejbus je napravila domača tovarna avtomobilov v Priboju. Prvega aprila so v Ljubljani simbolično pokopali najstarejši tramvajski voz in ukinili najstarejšo ljubljansko tramvajsko progo, ki je peljala proti dolenskem kolo-dvoru.

Pogled na Novo mesto

Star dolenski mlin

V Murski Soboti bo v začetku julija posvetovanje slovenskih muzeologov. Na sporedu bodo predavanja iz arheologije, etnografije in jezikoslovja s posebnim poudarkom na prekmurske razmere. Udeleženci posvetovanj se bodo ob tej priložnosti ogledali tudi kulturne in zgodovinske zanimivosti Prekmurja.

Ladjedelnica v Splitu je sklenila pogodbe, po katerih bo izdelala 6 oceanskih ladij z 12.800 ton nosilnosti. Dve ladji bosta namenjeni Švedski, dve Norveški, dve pa Švici. Konstrukcijske načrte za našete ladje bodo napravili strokovnjaki splitske ladjedelnice. Vse pogodbe so bile sklenjene v pičlih 6 tednih. Prva ladja bo zgrajena v začetku 1958. leta, zadnja pa konec istega leta. Vse ladje bodo poganjali motorji. — Izrednega pomena je dejstvo, da so bile pogodbe sklenjene z Norveško in Švedsko, ki imata veliko pomorsko tradicijo in močno trgovsko ladjevje. Število tujih interesentov za izgradnjo ladij v splitski ladjedelnici pa stalno raste in prav te dni vodijo razgovore z inozemskimi zastopniki ladijskih družb, ki postavljajo rok izgradnje 1959. leto.

Jugoslovanska podjetja so sklenila lani pogodbe o investicijskih storitvah in drugih uslugah v tujini za nad 41 milijonov dolarjev. Največ teh obveznosti so prevzele ladjedelnice in gradbeništvo. Burma je naročila 10 ladij.

Jugoslovanske tovarne čokolade, bonbonov in keksov bodo letos izdelale 12.000 ton čokolade, bonbonov in keksov več kakor lani. Skupno bodo izdelale tovarne 27.000 ton tega blaga ali 5-krat več kakor 1939.

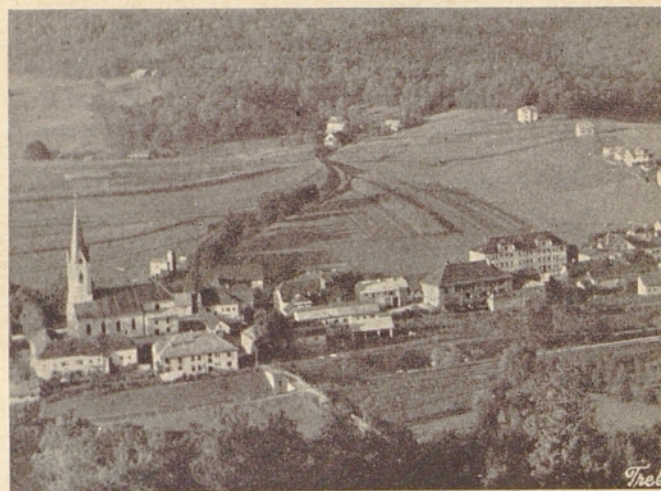
Regionalni načrt Pomurja. V Murski Soboti pripravljajo regionalni načrt za vse Pomurje. Pri izdelavi načrta bodo opravili obsežna geološka raziskovanja tamkajšnjih polj. V preteklih letih so geološke skupine strokovnjakov že dobro raziskale nekatera področja. Letos pa bodo z meritvami nadaljevali. Po končanih raziskavanjih bo Geološki zavod Slovenije izdelal specialno geološko karto za Pomurje.

V trboveljskem okraju, ki seže zdaj prav do Brežic, živi 14.000 ljudi več kot leta 1939. To pomeni, da je prebivalstvo narastlo med tem časom za 13,7 % ali vsako leto povprečno za 0,57 %. Porast prebivalstva bi bil verjetno še dosti večji, če ne bi bilo vmes vojne, ki je terjala prav v teh krajih ogromno človeških žrtev.

V proračunih zasavskih občin, to je trboveljskega okraja, je zagotovljeno letos za stipendije otrok padlih borcev in za letovanja nad 26 milijonov dinarjev. Za pomoč starim in onemoglim borcem ter staršem padlih borcev pa je določeno 650.000 din.

Lani je prišla v Jugoslavijo skoraj polovica vseh tujih turistov preko Gorenjske. Skupaj je obiskalo Gorenjsko blizu 65.000 domačih in nekaj nad 28.000 tujih gostov. Med najbolj obiskanimi kraji so Kranj, Jesenice in Bled.

Idilčno Zbiljsko jezero v neposredni bližini Ljubljane
Trebnje na Dolenjskem
Dolenja vas v Selški dolini

Nekaj hudomušnih

IZ RUDARŠKIH REVIRJEV

Mnogim občanom v Trbovljah je še vedno v živem spominu rudar X., ki je bil znan tudi izven meja trboveljskega revirja, ki je s svojimi šalami in zabavljicami spravljaj ljudi v dobro voljo.

Nekaj njegovih: Za svoje zabavljice, s katerimi je užalil svoje predstojnike in predstavnike meščanskega političnega življenja bivše Jugoslavije, je bil kaznovan in nikjer ni mogel več najti dela. Toda nekoč se je zgodilo, da je prišel na delo v jamo, čeprav ni bil v registru zaposlenih. Tam ga je našel obratovodja, ko je v popolni rudarski opremi izkopaval premog. Vprašal ga je, kako to, da je prišel na delo, saj je vendar odpuščen. Pa je dobil odgovor, da bo odslej delal brezplačno, da Trboveljska premogokopna družba ne bo propadla, če bi mu morala plačati delo...

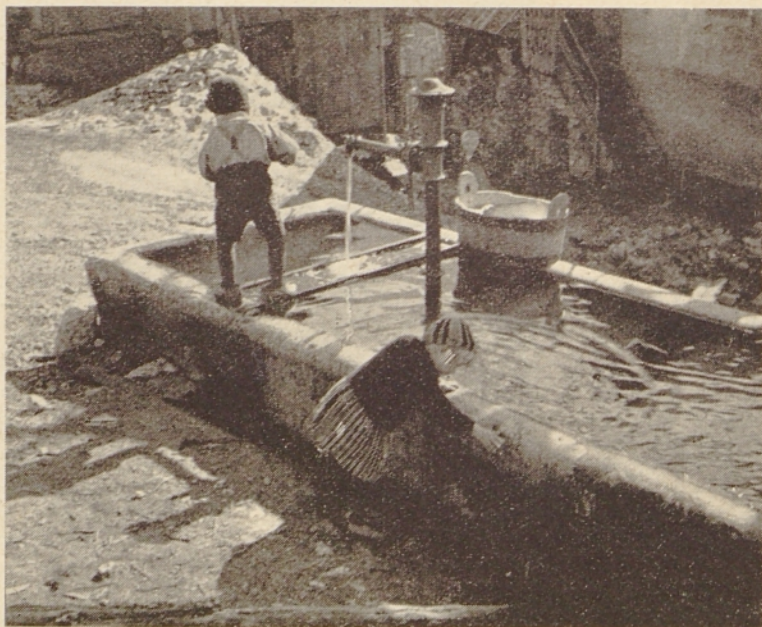
V meki trboveljski gostilni je na dan izplačila zaslužkov nastal pretep. Čeprav X. ni bil zraven, je vedel vse podrobnosti in zanimivosti pretepa. Tako se je zgodilo, da so ga dali za pričo. Ko ga je na sodni obravnavi pozval sodnik kot glavno pričo, naj pove, kar je videl, je dejal: »Videl nisem nič, le slišal sem, kako je pokalo.« Sodnik ves razjarjen: »Sedite, če niste nič videli, temveč le slišali!« Toda to je bil za našega znanca slab dan. Po trebuhu mu je

zavijalo, vetrovi so se preganjali po njem, da je od bolečin menjal barve na obrazu. Dolgo se je boril, toda na vse zadnje je počilo, kakor bi nekdo zažgal petardo. Sodnik plane pokonci in ogorčeno vprašuje, kdo se tako nedostojno vede na sodišču. Takoj se javi naš znanec ter zabrusi sodniku: »Sedite, saj niste nič videli, temveč samo slišali!«

Nekoč je na poti iz gostilne domov padel v precej globok jarek, iz katerega se ni in ni mogel izkopati. Začel je rotiti vse svetnike, naj mu pomagajo. Ko se mu je po daljšem naporu le posrečilo, da se je skobacal iz jarka, se je začel jeziti na svetnike, zakaj so ga tako dolgo pustili v negotovosti. Tedaj pa mu je znova izpodrsnilo in zopet se je znašel v jarku. Zopet se je začel jeziti, češ da ni mislil zares in da bi svetniki tudi lahko kako šalo razumeli, ne pa da so ga ponovno sunili v jarek. Kako se je izvlekel, ni znano.

Na nekem volilnem zborovanju v bivši Jugoslaviji mu je predstavnik neke politične stranke na njegove pripombe in medklice zabrusil, naj ne laže, kajti laž ima kratke noge. Naletel je na pravega. Rudar je pokazal s prstom na govornika ter zavpil, da so vsi slišali: »Če bi to držalo, bi ta že zdavnaj brez nog hodil po zadnjici.«

Fajn Ludoik

Tudi mi smo se
včasih takole zabavali

ŠPORT

Bled pred velikimi dogodki

Bled s svojim prelepim jezerom, biserom Gorenjske, o katerem je že veliki slovenski pesnik Prešeren zapel, da je »otok bleški — kinč nebeški«, bo konec poletja prizorišče največje letošnje športne prireditve v Jugoslaviji. Od 26. avgusta do 3. septembra bo na Bledu letošnje evropsko veslaško prvenstvo za moške in ženske. Doslej sta bili moško in žensko prvenstvo vselej v drugem kraju, letos pa bosta obe prvenstvi združeni.

Organizacijskemu odboru, ki pripravlja izvedbo te velike mednarodne prireditve, so se prijavile že številne reprezentance evropskih držav. Do konca marca so prispele prijave 14 držav, in sicer Anglije, Avstrije, Belgije, ČSR, Francije, Grčije, Italije, Madžarske, Nemčije (Vzhodna in Zahodna Nemčija skupaj kot enotna reprezentanca), Nizozemske, Romunije, Sovjetske zveze, Švice in Jugoslavije. Organizatorji prvenstva pa pričakujejo, da se bo prijavilo še najmanj kakšnih 5 do 6 držav, zlasti Finska, Švedska, Danska, Poljska itd. Ni pa izključeno, da bomo na Bledu pozdravili tudi veslače iz ZDA ali katere druge ameriške države. Tako smo lahko prepričani, da bo konec avgusta na častni tribuni zavihralo vsaj 20 zastav evropskih držav.

Blejsko jezero ima že precejšen sloves, kajti tu so bile po vojni vsako leto pomembne mednarodne regate. Zlasti lanska regata je bila po udeležbi zelo kvalitetna. Prišli so veslači iz Nemčije, Avstrije, Nizozemske, SZ, Romunije, Poljske in Italije, ker so si hoteli ogledati progo za evropsko prvenstvo. Vsi so navdušeno hvallili lepote blejskega kota in celo predsednik Mednarodne veslaške federacije g. Mullegg je dejal, da bi malokje našli kraj, ki bi imel lepšo okolico in boljše pogoje za prirejanje veslaških regat. Jezero je namreč zelo primerno za veslanje, ker lahko vesla vstric tudi po 6 čolnov in je voda mirna, tako da podvodni tokovi ne ovirajo veslačev. Ruske tekmovalce pa je močno navdušil svež zrak gorenjskih gozdov in mir. Dejali so, da je ta dežela tako zdrava, da bi lahko tu vsak človek čakal 100 let.

Organizacija take velike prireditve ni lahka stvar. Zgraditi je bilo treba veliko tribuno za

gledalce in funkcionarje, ogromen hangar (30 × 50 m), v katerem bo shranjenih okoli 50 čolnov, slačilnice in umivalnice za tekmovalce, sanitarne naprave itd. Za izgradnjo teh naprav je država prispevala nad 10 milijonov dinarjev. Sedaj je v glavnem že vse pripravljeno. Organizatorji so že izdali propagandne lepake, bilten in pripravili vse potrebno za prehrano in nastanitev tekmovalcev. Seveda to ni lahka stvar. Zlasti pomanjkanje prenočišč dela organizatorjem »sive lase«. Računajo na prihod 400 do 500 tekmovalcev, da ne štejemo več sto gledalcev in funkcionarjev, ki bodo prišli na prvenstvo. Sicer pa so si blejski organizatorji na dosedanjih regatah pridobili veliko izkušenj v organizaciji. Zadnja preizkušnja pred evropskim šampionatom pa bo državno prvenstvo, ki bo na Bledu 29. julija.

Za evropsko veslaško prvenstvo na Bledu vlada že danes veliko zanimanje in iz vseh držav prihajajo prijave, vprašanja, želje in pozdravi. Romuni so prijavili 56 tekmovalcev, Čehi pa 50 veslačev in še 2 avtobusa gledalcev. Seveda se oglašajo tudi novinarji, filmski in foto-reporterji ter radijski poročevalci, ki jih zanima nešteto vprašanj okoli njihovega posla. In še nekaj za filateliste: pošta bo za to prireditev natisnila posebne znamke z žigom evropskega šampionata.

Prognose so včasih nerodna reč in težko bi bilo danes ugibati, kdo se bo na Bledu najbolje odrezal. Vendar se ne bomo dosti zmotili, če rečemo, da bodo »prvo violino« igrali ruski veslači, njim pa bodo najbolj nevarni Nemci, Švicarji, Danci, Italijani in še kdo. Kaj pa Jugoslavlani? Naši veslači so že večkrat dosegli blesteče zmage v najostrejši mednarodni konkurenci. Spomnimo se samo na olimpiado leta 1952 v Helsinkih, kjer je jugoslovanski četverec osvojil prvo mesto in zlato kolajno! Ali pa pomislimo na evropsko prvenstvo leta 1953, kjer je bil skifist Vlašić prav tako prvak. Leta 1955 sta na evropskem prvenstvu veslača Lučin in Vlašić osvojila tretje mesto in bronasto kolajno. Upajmo torej, da bomo tudi na Bledu deležni, če ne več, vsaj — ene bronaste kolajne.

Domovina

FRANCIJA

LEPI USPEHI SLOVENSKE
HARMONIKARJEV V FRANCIJI

V Henin Letard v Pas de Calaisu je bilo v nedeljo 1. aprila mednarodno harmonikarsko tekmovanje pri igranju na Akordeon harmonike. Tekme so se udeležili Akordeon klubi iz raznih držav ter posamezniki. V močni konkurenci si je osvojil tretje mesto in eno prvo nagrado Akordeon club St. Barbe iz Merlebacha, ki ga vodi slovenski rojak Dolanc. Med posamezniki se je zopet prav dobro odrezal 11-letni Carol Paučnik, ki je bil nagrajen s prvo oceno, diplomo in pokalom. Mladši Paučnik je bil pred tem že dvakrat nagrajen. Julija 1954 je na podobni harmonikarski tekmi v St. Louisu v Belgiji prejel diplomo in lovorov venec, septembra istega leta pa je bil nagrajen v Bruslju, v Belgiji s prvo oceno, zlato medaljo in diplomo Grand Prix.

ZA VEDNO SO SE POSLOVILI

V Jean d'Arc je umrl 72-letni Ferdinand Sebot, ki se je priselil v Francijo leta 1920. Pred 17 leti se je v rudniku težko ponesrečil, ko je padel v šaht. Trdna slovenska narava je takrat zmagala, da je prebolel težke poškodbe. Bil je dober basist in član pevskega društva

Rojak Kurnig iz Herlena v Holandiji v krogu svoje družine

»Triglav« od ustanovitve. Člani društva so ga z zastavo spremili na zadnji poti in mu ob grobu zapeli v slovo.

Dalje smo v zadnjem času pokopali ženo rudarja invalida Ano Kolenc, staro 51 let, in ženo rojaka Franceta Abijanija, ki je podlegla težki bolezni. Obe sta bili članici društva »Save«, ki ju je z zastavo spremilo na zadnji poti. Pevci tega društva so jima ob grobu zapeli žalostinko.

Vsem sorodnikom umrlih toplo sožalje!

Alojz Grčar, Merlebach

ZDA

KONCERT MLADINSKEGA KROŽKA
V CLEVELANDU

Letos 25. marca je imel v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave v Clevelandu svoj pomladanski koncert Mladinski krožek št. 2 iz Clevelanda. Koncert je obsegal nastope mešanega mladinskega zbora, klavirske in harmonikarske solistične točke, nastop skupine harmonikarjev in v drugem delu prizor s petjem »Rajanje na vasi«, ki združuje vrsto slovenskih narodnih pesmi. Zbor je vodil znani pevovodja Tone Šubelj, pri klavirju pa je bila Vera Slejko. Na koncertu je bil navzoč tudi glavni predsednik SNPJ Jože Culkar iz Chicaga.

KONCERT PEVSKEGA ZBORA
»FRANCE PRESEREN«
V CHICAGU

Dne 8. aprila je bil v češki Štefanikovi dvorani v Chicagu pomladanski koncert chikaških prešernovcev. Na koncertih tega zbora nastopajo poleg zbora prireditelja še tudi razni slovenski in drugi pevski zbori ter kulturne skupine, da bi bili koncerti bolj pestri. To pot je nastopil na koncertu delavski pevski zbor industrijskega podjetja Crane, ki izdeluje grelnice in sanitarne naprave in ima njegove izdelke tudi otroška bolnišnica v Ljubljani. Poleg tega je nastopil ženski pevski zbor Slovenske ženske zveze, ki

Eno najlepših trgovin v Herlenu je nedavno odprl slovenski rojak Joseph Kurnig, kar je nedvomno lep dokaz pridnosti in marljivosti naših ljudi. Rojak Kurnig prodaja v svoji trgovini radijske aparate in različni radijski in elektro material

bo 20. maja proslavljal 15-letnico obstoja. S plesi je sodelovala tudi plesna skupina Slovenskega radijskega kluba. Seveda je nastopil tudi moški zbor prireditelja, ki je zapel vrsto novih slovenskih pesmi, ki jih je prinesel s seboj z lanskega obiska domovine predsednik zbora Frank Japich. Koncert je v celoti dosegel lep uspeh.

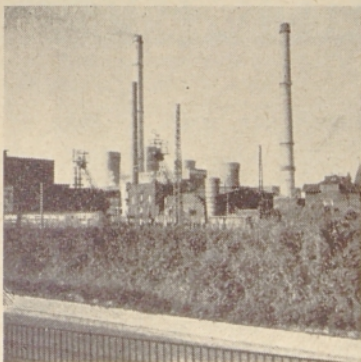
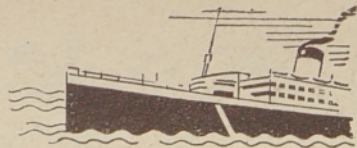
V STRABANU RADI KEGLJAJO

V Strabanu, Pa. ima društvo št. 136 SNPJ osem modernih kegljišč in lep prostor za baliranje, družabni klub, lepo plesno dvorano in še druge prostore za razvedrilo svojih članov. Tamotnji naši rojaki porabijo vsako priložnost za obisk teh svojih prostorov. Prirejajo tudi številna tekmovanja. Tako je bilo od 24. do 26. februarja kegljaško tekmovanje za vzhodno okrožje SNPJ, ki so se ga udeležili rojaki tudi iz drugih krajev.

SE ENA ZLATA POROKA

Znana napredna zakonca Polšak Maks in soproga iz Roundupa, Mont. sta proslavljala 19. februarja 50-letnico zakonskega življenja. Maks je bil po poklicu rudar. Oba živita že 45

na tujih tleh

Rudnik Oranje Nassau I. v Herlenau v Holandiji, kjer dela tudi precej slovenskih rudarjev

let v sedanjem kraju. Vseskozi sta bila naprednega mišljenja. Imata dva sina in hčerko. Sin Frank je član glavnega odbora SNPJ. Naše čestitke!

SMRT STARE SLOVENKE

Iz Detroita so prepeljali v Cleveland truplo Amalie Prebil, ki je umrla konec februarja v starosti 98 let. Doma je bila iz vasi Podpeč pri Preserju. Zapušča tri hčere, v domovini dva sina, 14 vnukov in 23 pravnukov.

SLOVENEK — DOKTOR FILOZOFIJE

Antony Paul Stembergar, sin mrs. Frances Stembergar iz James Cityja, Pa., je dobil na državnem kegljanju države N. Carolina v Raleighu naslov doktorja filozofije. Dr. Stembergar je leta 1951 diplomiral na univerzi Pennsylvania, leta 1953 pa je dobil na isti univerzi naslov »Master of Science«. Zdaj se bo na univerzi Severne Karoline posvetil raziskovanju vprašanj iz poljedelstva. Naše čestitke!

DVE ZLATI POROKI

Letos 4. februarja sta praznovala 50-letnico poroke Frank Bombach in njegova žena iz Hillsicka, N. J. Slavljencem je delal mnogo let kot kovač v premogovnikih, od leta 1925 pa živi v državi New Jersey. — 18. fe-

bruarja sta proslavljala 50-letnico poroke Feliks Kramarsich in njegova soproga iz Midle Village, N. J. Imata sina in dve hčerki. — Slavljencem tudi naše čestitke!

»ODBOR STOTERIH« ZA PROSLAVO LETOSNJEGA NARODNEGA DNE SNPJ

Narodni dan SNPJ bo letos pod okriljem chicaške federacije SNPJ. Za izvedbo pripravljanih del je bil izbran poseben »odbor stoterih«, čigar predsedstvo je prevzel Donald J. Lotrich, ki je že 25 let tajnik društva SNPJ »Pioneer«, je član gospodarskega odbora SNPJ in mnogo let tajnik Jugoslovanskega hranilnega in posojilnega društva v Chicagu. Ob slavnosti bo izdana posebna spominška brošura.

V SPOMIN ALBINU KARNICNIKU

26. januarja je umrl v Los Angelesu v Kaliforniji znani napredni Slovenec, rojak Albin Karničnik. Rojen je bil leta 1890 v vasi Stopnik pri Vranskem ter se je še mlad priselil v Ameriko. Bil je član društva št. 615 SNPJ, neumoren dopisnik Prosvete in vsestranski pobornik SNPJ, h kateri je pristopil že leta 1911. Vse življenje je bil naprednega mišljenja. Med rojaki je bil zelo priljubljen in ga bodo ehenem z organizacijami hudo pogrešali. Zapustil je ženo, sina, tri hčerke in mnogo drugih sorodnikov v Ameriki, v domovini pa štiri brate in tri sestre. Ameriški napredni rojaki mu bodo ohranili časten spomin.

SNPJ V DRUGI POLOVICI 1955

Slovenska narodna podporna jednota v Chicagu je imela sredi februarja polletno sejo glavnega odbora, na kateri so razpravljali o delovanju v drugi polovici lanskega leta. Najprej so potrdili nekatere spremembe v glavnem odboru. Namesto odstopivšega Matha Petroviča je postal predsednik tega odbora Max Kumer iz Universala, Pa., a član gospodar-

skega odbora je postal John Folt iz Clevelanda. Novi član nadzornega odbora je postal namesto odstopivšega Louisa Kaferla iz Clevelanda Andrew Grum iz Detroita. Oba odstopivša glavna odbornika sta odstopila zaradi bolezni in starosti. — SNPJ je imela lani 31. decembra 49.016 članov v oddelku odraslih in 21.651 v mladinskem oddelku. Skupno je bilo torej 70.667 članov ali za 223 manj kakor leto dni prej. V drugem polletju je pristopilo 623 novih članov, umrlo jih je 316, odstopilo pa je in bilo črtanih 775. V lanskem letu je umrlo 644 članov ali 47 več kakor leta 1954. Največ smrtnih primerov je bilo zaradi srčne hibe, raka in srčne kapi. Avtomobilske nesreče so vzele 7 članov, samomorov pa je bilo 22. Število društev je znašalo konec leta 560 ali devet manj kakor v začetku leta. Ta društva so bila zaradi prenizkega števila članov razpuščena ali pa so se spojila s sosednjimi. Premoženje SNPJ je znašalo konec 1955. leta 18.575.201 dol. ali za 425.402 dolarja več. Vsi ti podatki dokazujejo nenehen razvoj SNPJ.

Rojakinja Milka Zimičeva v Miami Beach, Florida z nagačenim pavom, darilom strica iz starega kraja

PERO IZSELJENCEV

LORAIN OHIO

Dragi rojaki! Vam sporočam, da sem danes poslal 5 dolarjev. To je za koledar, katerega ste mi poslali in za »Rodno grudo« za leto 1956.

Vas pozdravljam in vam želim srečno in veselo novo leto!

Theresa Čulig

INTERLOCHEN MICHIGAN

Najprej vas prav lepo pozdravljam in želim zdravja vam in vsem drugim v rojstni domovini. Že zadnjič sem vam pisal, da bi se rad vrnil v svojo rojstno domovino, ali žal to ni mogoče. Ni mi sreča mila, da bi mi od tu pošiljali prejemke v domovino, ker so tu drugačne postave. Imam že nekoliko denarja, ali kdo ve, kaj bo.

Pošiljam vam enoletno naročnino za list »Rodna gruda«. Slovenski izseljenski koledar sem

Tajnik podružnice Matice iz Nove Gorice, povratnik iz Argentine Mirko Ličen, na Primorskem znan tudi kot »Prepih« po šegavo kritični rubriki v Primorskih Novicah, v kateri stalno sodeluje

že prejel od Slovenske Narodne Podporne Jednote.

Pošiljam pristržne pozdrave vam, vsem rojakom in rojakinjam v tujini in doma.

John Težak

SUDBURY ONT. CANADA

Pošiljam Vam 64 dolarjev za 24 koledarjev in dve naročnini na »Rodno grudo«. Vi dajete vsakemu deset procentov popusta, ako jih naroči deset komadov. Jaz te odstotke odstopam v dar Slovenski izseljenski matici. Prosim, da jih takoj pošljete, ker me bodo vedno spráševali, kdaj pridejo.

Frank Zaic

SHEBOYGAN WISC.

Pošiljam vam naročnino za list »Rodno grudo« in za že poslani koledar. »Rodno grudo« in koledar pošljite tudi moji prijateljici Mary Fludernik iz Sheboygana. Vsega skupaj 9 dolarjev.

Rojaški pozdrav!

Anna Kotnik

RENTON, WASH.

Štiri mesece je trajal najin obisk v rojstni domovini. Z avtomobilom sva prepotovala Slovenijo, del Hrvaške in Srbije. Videla sva dosti lepih in zanimivih krajev. Ko se človek pelje po podeželju in vidi ljudi, kako delajo na polju, se nehote spomni na svojo mladost pred 40 leti, ko sem tudi jaz delal na domači zemlji. Najbolj se nama je dopadlo, da so bili vsi ljudje z nama tako prijazni in gostoljubni.

Glavne ceste so v Jugoslaviji kar dobre, nekaj je tlakovanih. Kar pa ni tlakovanih, so sicer dobre in gladke, samo nekoliko ozke so za naše ameriške avtomobile. Človek mora biti previden, pa že gre. V mestih kot sta Ljubljana in Zagreb pa ima lahko Amerikanec smolo, dokler se ne privadi, kjer je na tisoče kolesarjev in mora

človek kar paziti, da koga ne podre.

Kogar veseli videti vse lepote svoje domovine, naj na obisk le vzame s seboj avto. Končno se zahvalim Slovenski izseljenski matici za naklonjenost in ustrežljivost. Vsak naj obišče ta urad in bo prav gotovo lepo sprejet. Rojakom, ki bodo letos obiskali svojo rojstno domovino, želim srečno rajžo.

John Peternel

PITTSBURGH, PA.

Pošiljam vam dve naročnini za »Rodno grudo«. To sta Philip Progar in Jernej Možina. Prosim, da jima takoj pošljete »Rodno grudo«. Jaz tudi prodajam vaše koledarje.

Vas pozdravljam!

Philip Progar

LLOYDMINSTER, SASK., CANADA

Prečital sem slovenski izseljenski koledar in se mi je zelo dopadel. Je res veliko zanimivega v njem. V Ameriki in Canadi sem že petdeset let, pa me še vedno zanima, kako se imajo Slovenci v rojstni domovini. Zato si želim naročiti »Rodno grudo«.

S prijateljskim pozdravom!

Joseph Kobi

NEW ORLEANS, LA.

Včeraj sem Vam poslala po pošti 4 in pol dolarja za »Rodno grudo« za leto 1956 in za koledar, katerega ste mi poslali.

»Rodno grudo« rada prebiram, ravno tako koledar, prvič, da zvem novice iz starega kraja in tudi lepe povesti so v njih. Drugič pa mi je to branje kot prijatelj, ker sem edina Slovenka v tem kraju. Poleg tega zvem marsikaj zanimivega o naših Slovencih, ki živijo raztreseni vsepovsod. Jaz sem iz Novega mesta. Upam, da boste denar v redu prejeli.

Vas prav lepo pozdravljam!

Mimi Ridolfo

SCHUMACHER, ONT., CANADA

Ker mi je naročnina že potekla za priljubljeno »Rodno grudo«, jo spet obnavljam za eno leto, ker ne želim, da mi pošiljanje ustavite. V njej je mnogo zanimivega od neopozabne domovine. Tudi lepe slike nas spominjajo na mlada leta, ko smo preživljali svojo mladost pod nadzorstvom naših ljubih staršev. Oče in mati že nekaj let spijo večno spanje v domači zemlji. Sele ko smo odrasli, smo videli, kako lepa je naša domovina in spomin na njo nam bo ostal nepozaben.

Zato naše misli domov hitijo v preljubi rojstni kraj, ker so nas v ljubezni negovali oče, mati noč in dan!

Prilagam Vam 5 dolarjev za celoletno naročnino za »Rodno grudo« in knjižico »Naš okras«.

Rad bi imel tudi zemljevid Slovenije. Priloženo je tudi za naročnino »Rodne grude« za rokaj George Starka. Upam, da bo zadostovalo za vse to.

Bodite prijateljsko pozdravljeni vsi v uradu, ravno tako pa tudi vsi čitatelji »Rodne grude«.

Joe Racky

PALISADE, COLO.

Tu Vam pošiljam naročnino za list »Rodna gruda«. Se mi zelo dopade in jo prav rada preberem, čeprav imam že zelo slabe oči. Tudi jaz bi rada obiskala domovino, pa žal ne morem. Moram namreč večkrat v bolnico. Pozdravljam vse v uredništvu in vse ameriške rojake, ki se nahajajo na obisku v domovini. Pregovorila sem Emo Florjančič, da se je naročila na »Rodno grudo«.

Vas vse lepo pozdravljam!

Jennie Troyer

CLEVELAND 3, OHIO

Oprostite, ker sem tako pozna z naročnino za »Rodno grudo«. Hvala za zaupanje in enako za poslani koledar. Pošiljam Vam za oboje 5 dolarjev. »Rodna gruda« je vedno bolj zanimiva. Posebno lepo je, ko priobčujete razne slike »Po domači deželi«. S tem zelo ustrezete posebno starejšim rojakom, katerim zdravje in starost ne dopuščata, da bi še enkrat obiskali svoj domači kraj.

V »Prosveti« in »Enakopravnosti« zelo pogrešamo zanimive članke Mile Šenk, kjer je tako lepo opisala razne izlete. Ravno tako pogrešamo članke od Ine Slokanove. Torej dekletki, upam, da se nam še kaj oglasite.

Še enkrat hvala za zaupanje in lepe pozdrave vsem skupaj!

Anna Zagar

Z A G O S P O D I N J E

VINISKE SARME

Bela krajina ima tudi svoje dobre jedi, na katere se naši beli rojaki prav radi spominjajo. Najbolj čislano je na razniju pečeno jagnje, ki mu pravijo kratkomalo »pečenka« in ta je morala biti za Božič v še tako revni belokranjski hiši in prav tako so postregli gospodarji za vuzenc z lepo zapечenim jagnjetom, ki je moralo biti lepo rumeno in je moralo hrustati kakor sveža presta. Pečenko so navadno pripravljali gospodarji, dočim so druge jedi pripravljale žene. Ob navadnih nedeljah so pa tisti, ki so imeli groše, šli po rani ali drugi maši na pečenko v krčmo. Spomladanske jagenjčke so pekli na Jožefovo in s tem se je začela letna sezona pečenk po belokranjskih krčmah.

Znamenita je bila svoj čas zaradi najboljše pečenke po vsej Beli krajini znana bertija »Pri Školniku« na Vinici. Še danes je ta rod na tem mestu in streže lačnim in žejnim popotnikom, ki jih vodi pot skozi Vinico. Sedanji krčmar je Kazimir Malič, sin svoj čas najbolj znanega Petra ali Perice Školnika, ki je bil nekaj časa v Ameriki in se ga starejši gotovo spominjajo. Letos je priredilo olupševalno in turistično

društvo v Rožni dolini pri Ljubljani turistično večer, na katerem so servirali gostom same domače specialitete. Dve Idrijčanki sta pripravili nekaj sto pravih in okusnih idrijskih žlikrofov, ki so kar sami drčali po grlu. Druga jed je bila: viniške sarme. Te smo pripravili po navodilih Školnikove hiše, ki nam je pripravila tudi za ta namen posebno specialiteto klobas mastnic, s katerimi so garnirali sarme.

Sarme smo pa napravili takole: Vzeli smo eno tretjino govejega zmletega mesa in dve tretjini zmletega svinjskega. Meso smo zmešali in mu pridali riža in nekaj jajc. Na masti smo zarumenili nekaj drobno sesekljane česna. Nato smo vse to prav dobro pomešali, solili in pridali še zmletega popra. Nato zavijemo od te zmesi za veliko

žlico v list kislega zelja, tako kakor se zavije škarnicelj od obeh strani, da ne leze nađev iz njega. Če pa ni kislega zelja v glavica, lahko vzamemo tudi sladko zelje, ki ga je treba popariti in potem izrezati debelo glavno žilo iz lista, da lahko nađev lepo zavijemo v list.

Potem denemo v veliko kozo ali kastrolo veliko žlico masti, in ko je razbeljena, denemo žlico moke in napravimo redko bledorumeni prežganje. Nato naložimo sarme v prežganje in jih zalijemo s toplo vodo. Sarme morajo vreti najmanj dve uri ali še več, da je zelje popolnoma mehko. Vmes med sarme pa denemo še naribanega kislega zelja, vendar ne preveč.

Ko je sarma kuhana, jo razdelimo po krožnikih in obložimo s kosci za prst na debelo narezanih, zelo debelih in ne do suhega prekajenih kranjskih klobas, ki smo jih kuhali lahko kar v sarmi, da dobi duh po prekajenih klobasah.

Te vrste klobas delajo iz debelejših črev, da so debele. Tako pripravljene sarme so nekaj zelo finega in svetujemo tudi rojakom v tujini, da si jih od časa do časa pripravijo, ker jim bodo prav gotovo izvrstno teknile in že danes jim želimo pri tem: dober tek!

B. R.

Gregec in kača

Dolenjska narodna pripovedka

V Jablanu je živel mož. Ta mož je imel sina Gregca. Gregec je bil jako priljuden otrok. Bil je priljuden napram vsake-mu človeku, pa tudi napram vsaki živali. Enkrat ga je pustila mati samega doma in mu dala skodelico mleka, da bi jo laglje čakal. Gregec zajema mleko, ki mu je bila najljubša jed. Skozi vrata se priplazi kača. Ko ga zagleda, hoče pobegniti. Gregec pa je ni poznal, kaj je, pa jo je vendarle začel klicati: »Na, tiček, na! Gotovo si lačen, dal ti bom mleka.« Kača se vrne in pride k njemu. Ko se nasrka mleka, odleze dalje. Gregec vpije za njo: »Le pridi še drugikrat! Kar bodo pripravili mama zame, boš dobil tudi ti.« Tako je hodila k njemu kača vsak dan. On jo je napasel, božal in se prav prisrčno z njo pogovarjal. Kmalu ni mogel biti ne on brez kače ne kača brez njega. Od konca ga je mati svarila in rekla, da je kača huda žival, katere se je treba bati in varovati. Ko pa se je prepričala, da mu ne stori nič žalega, ga je nehala svariti in smel se je ves dan igrati s kačo. Še ponoči mu je ležala pod posteljico in zjutraj ga je prišla ona najprva pozdravit in poljubiti. Gregec je shodil in začel hoditi na pašo. Kača je šla vsak dan z njim tja in nazaj in mu je na paši kaj lepo pomagala in koristila. Druge kače so hotele sesati krave, ona pa se je zakadila vanje in jih spodila. Lazila je sem ter tja po hosti in je vsako dobro reč zapazila in zavohala. Prišla je h Gregcu nazaj in ga peljala tja, kjer so rasle najlepše jagode ali gobe, ali pa mu je pokazala ptičje gnezdo ali kaj drugega takega. Ko je še bolj odrasel, mu je pomagala loviti ptiče, jazbece, zajce, lisice, polhe in druge živali. Naznanila

mu je kraj, kjer se nahajajo, pa je ujel toliko. da ni šel nikoli s prazno torbo domov. Pastirji so mu to srečo zavidali, pa so se dogovorili, da ga morajo pretepesti, da se ne bo drznil nikoli več priti na pašo ali v hosto. Kaj radi bi se bili lotili tudi kače, pa so se je bali. Ko so Gregca obsuli in ga vrgli na tla, prižvižga kača in piči najstarejšega pastirja, da je še tisto uro poginil. Njegovi tovariši se od strahu razlete in od takrat se ni nihče več dotaknil Gregca.

Gregec je odrastel in oče mu veli: »Našel sem ti nevesto, moraš se še ta teden z njo poročiti. Gregec ni čul z veseljem te novice. Bil si je našel dobro, ali ubogo ljubico, katero bi moral zdaj zapustiti. Oče je gledal le na denar in ni maral uboge neveste. To je Gregec vedel in mu ni hotel zanjo nič povedati. Oče mu je rekel, da naj se napravi lepo, kar najbolj more, ker je imela priti bogata nevesta na ogled. Gregec se ni šel preoblačiti, ampak je sedel v kot in se je milo jokal. Nevesta ga najde v prteni opravi, ali se zato nič ne namrdne. Rekla je: »Ženin je brhek, da si zaljšega ne želim. Prtene cape bom vrgla beračem, njega pa bom oblekla v baržunaste hlače in svilnato janko. Toda to pa velim, da s kačo ne bova živeli pod eno streho. Če je ubijem, ima od mene oblast, da me sme pičiti v jezik.« Kača je to čula in smuknila iz hiše. Domov je ni bilo cel dan in celo noč. Gregec je mislil, da se je ustrašila hude neveste in smuknila v hosto. Zjutraj je žaloval po zgubljeni ljubici, popoldne tudi po zgubljeni živalci. Drugi dan pride sporočilo, da je prišla kača v nevestino spalnico, jo pičila v jezik in jo umorila. Gregec je bil vesel brez konca

in kraja. Zdaj ni skrival več svoje ljubice, ampak je vprašal očeta, če dovoli, da se vzameta. Oče pravi nejevoljno: »Prvo nevesto sem ti jaz izbral, drugo si poišči sam, kakor je pri nas navada. Ali to ti velim, da ne sme prinesiti manj dote ko tisoč kron, kolikor bi jih bila prinesla prva.« Gregec je šel ves otožen in pobit iz hiše in je potožil kači stisko svojo in svoje ljubice. Kača ga je razumela in šla iskat. Čez osem dni pride nazaj in migne Gregcu, da naj gre z njo. Peljala ga je za hmeljniški grad v globoko kotanjo. Rajnki baron je ljubil kravarico in sovražil gospo, pa ji pred smrtjo ni hotel povedati, kam je spravil svoj denar. Ta denar je izsledila kača in ga pokazala Gregcu. Bil je poln lonec cekinov, ki jih je Gregec komaj nesel. Cekine je dal svoji ljubici. In tako je postala druga nevesta bogatejša od prve in oče jo je zdaj rad spejel za svojo.

Njune prijaznosti ni mogla razdreti niti smrt. Ko je Gregec umrl, se ni ljubilo kači nič več jesti, brez njega se ji je zdelo življenje pusto in prazno. Ulegla se je na njegov grob in tam so jo našli drugi dan mrtvo. Ali še po smrti je koristila Gregčevim otrokom. Dejali so jo v vino in vino je do bilo tako lep duh in tako moč, da boljšega ni točil noben krčmar na Dolenjskem.

(Iz zbirke Janeza Trdine
»Roža in trnjec«)

Jovan Javčan Cvetje v jeseni

»Nočem več plače! Dobi si novega hlapca, Presečnik! K Domačejkarjevim grem kože past, ker res nisem zanič, če me že vsaka žaba užene!«

Proti devetém sta prišli Meta in Liza.

Izpraznili smo čerfo kislega mleka. Pod streho sem spravil tak kos črnega kruha, kakor bi ga sedaj s svojim gosposkim želodcem ne mogel pokončati, in naj bi šlo za življenje! Po končanem tem opravilu je spregovorila Meta:

»Mati je dejala, da naj pride Janez domov.«

Ta Janez sem bil jaz.

»Čemu?«

»Mati pravi.«

»Ne grem!«

K meni se je nagnila in šepnila:

»Pa z mano pojdi! Ti nekaj pokažem.«

»Ker je delavcev dosti, grem!«

Vstala sva, da bi odšla. To je opazil hlapec Danijel in je prišel nagajati, kakor smo si svoj čas med seboj nagajali, če sta fantič in deklič, ko sta še v dolgih srajčicah okrog letala, kazala si prijateljstvo. Danijel je tolkel po svojem šepastem stegnu ter kričal:

»Mož in žena,

žlica masla,

skupaj kravo pasla.«

Kaj to maslo in ta krava pomenita, mi še danes ni jasno.

Meta se je ponosno ozrla proti hlapčetu ter siknila: »Švedra!«

Ta pa se je še vedno krohotal ter gonil svojo pesem o maslu in kravi.

»Torej kam?« sem vprašal.

»Pojdiva do Karlovščice,« mi je odgovorila. »Jera še živi.«

V vasi na Kalarjevem dvorišču je stal osemletni Kalarjev Lovrica. Nalito polne hlačice ga je bilo in meso je kar viselo od njega. Prvi navihanec je bil med vaškimi otročaji. Komaj je ugledal Meto, se je glasno zasmel in še bolj glasno zakričal:

»Lisica! hoha! lisica!«

Sedaj pa sem nekaj doživel. Dekle se je pretreslo in sapa je kar zapiskala iz nje.

Bliskoma je bila z roko pri zemlji ter dvignila kamen, kakor ji je ravno pod prste prišel.

Lovrica je poskušal hitro odkuriti, ali bilo je že prepozno. Meta je z veliko spretnostjo zavihtela svoj kamen ter zadela Lovrico zadaj v tarčico, da je lomil roke ter z največjim tuljenjem zbežal k materi v vežo.

Položaj mi je bil jasen. V vsem našem pogorju ga ni bilo človeka, da bi se mu ne bilo pridelo kako smešilo ime. Zaradi lepih svetlih las je bila Presečnikova Meta »lisica«. In te »lisice« se ni mogla otresti, ker je javnost opažala, da jo spravlja v največjo jezo.

Hotel sem ji dati nekaj očetovskega pouka:

»Kaj pa vendar počenjaš? Ali je kaj takega spodobno za žensko?«

Šlo ji je na jok:

»Morem kaj, če imam te grde lase?«

Še vedno sem ji hotel biti oče:

»Povej mi, Meta, kdaj je naš Blegaš najlepši? Ali ne tedaj, ko ga objema jutranja zarja? In kdaj ti je Stari vrh najbolj všeč? Ali ne tedaj, če okrog in okrog njega žari večerna zora? Ti pa se huduješ, da si prinesla s seboj na svet zarjo, ki ti noč in dan obseva obraz! Ali sedaj vidiš, kako si nespametna?«

Takrat sva se spustila s pota nizdol na senožeti, ki se po bregovih spuščajo do Karlovške doline. Po teh senožetih sva hodila že pred petimi leti in že tedaj sta se jih oklenili najini senci.

Takoj pod Jelovim brdom izvira Karlovščica v precej mogočnem tolmunu. V nji se zrcalijo jeseni in nekaj drobnih macesnov, ker je čista kakor kristal. Nato pa šumi po bregu, napravlja majhne, šumeče slapove, ki se zopet nabere v tolmane, dokler ni med šumom in penami dosežen globoki dol. Po vseh tolmunih pa živi množica črno-zelenih postrvi, da voda kar zatemni, kadar pred tabo švignejo pod skalnati rob.

»Dolgo je molčala; končno pa je le ponižno spregovorila:

»Ne bom se več jezila!«

Prišla sva do največjega tolmana, ki je tičal nekako v sredi bregovja. Obdajalo ga je gosto jelšje in to grmovje je ustvarjalo nekako lopo. V to lopo sva se odpravila ter sedla na mehko travo. Sedela sva v senci, a tolman sam so obsevali sončni žarki. Na suhi veji nad vodo je čepel debeloglavec, sivi kačji pastir. Gorkota je prebudila iz spanja belega večernega metuljčka — mi gorjanci bi rekli »motovilčka« — ki je tičal pod zelenim listom. Hotel je poskusiti svoje zaspane moči in vzdignil se je v topli zrak. Ali debeloglavec je prežal in takoj ga je pograbil, da so se bele peruti v koscih usule od drobnega mučenika. Nato je ropar z oskubenim trupelcem suhotno odrčal, da si je drugod v miru napravil obed.

»Jê gal« je vzkliknila Meta. Bele peruti so padale v vodo, kjer se je takoj začulo posebno pljuskanje. »Jera se oglašâ.«

Pristopila je k vodi ter lahno dvignila roko. Jaz pa sem moral ostati na svojem mestu. Od tam sem videl, kako je izpod skale, okrog katere so se nabirale pene, priplaval velika postrv, ki je pljuskala po belih koscih na vodi.

Bila je »Jera«, ki sva jo že pred petimi leti spoznala!

Prišel je ukaz: »Kobilice lôvi!«

Človekoljubno je še dostavila: »Pa steri glavice, da ne trpe preveč!«

In ljubljanski kavalir se je plazil po bregu ter pokorno lovil brzoskoke kobilice. Trl sem jim glavice, tako da sem imel v hipu rumene prste na roki. Častite dame, z otrokom sem postal otrok, naravi sem slonel v naročju, z njo sem dihal in živel! In prav nič se ne sramujem povedati vam, da se mi še danes sanja v dolgi noči, kako lovim kobilice po travah ob slapih šumeče Karlovščice!

Prinašal sem jih dekletu, ki je vsako posebej spustilo v vodo. Ondi se je Jera gostila. Postavila se je bila od strani tik curka; kadar je prineslo kobilico mimo, je že izginila v nenasitnem želodcu.

Šestnajst po vrsti jih je Jera pozobala tisto jutro; šele za sedemnajsto se ni več zmenila, tako da jo je curek odnesel. Nato je hotela prebavljati. Splavala je h koncu tolmana, kjer je obstala. Držala se je prav pri vršini, da ji je gledala plavut iz vode in da so se jasno razločevale črne in rdeče pike. Pri tem je Jera bila mirna kakor kos lesa, ki je obstal v mirni vodi, samo včasih je z repom pomahala in bistri očesci sta se ji svetili kot iskri.

Ko sem pristopil, ni takoj zbežala. Polagoma se je potapljala, zmeraj niže, zmeraj niže, dokler je ni dno vzelo mojemu očesu.

»Tebe se je zbala! Sedaj jih pa nekaj ujamem, če jih hočeš jesti.«

Peljala me je k nižjemu tolmanu, ki je bil bolj plitek in ki so ga obdajale votle skaline, pod katerimi se ribe rade skrivajo. Ko sva pristopila, se je potegnil temen oblak: toliko se jih je skrilo pod skalo.

In spet sem nekaj posebnega doživel. Vrgla je ruto z glave in odvezala še tisto, ki jo je imela okrog vrata. Pri tem se je sramežljivo obrnila v stran, da bi ne opazil, kar ni bilo namenjeno mojemu pogledu. Vrgla je ruti v travo, a s tem je bilo sramežljivosti v vsakem pogledu zadoščeno. Obrnila se je k meni, kot bi imela deset rut okrog vrata; na rokah pa je pričela vihati rokavce. Ko so bili na obeh rokah zavihani, je legla na breg, rekoč:

»Da bi me le kakšna ruska ne uklala!« V pogorju je »ruska« to, kar je mravlja v ravnini.

Brez strahu je potem segla pod skalo, in sicer tako globoko, da ji je voda močila zavihani rokavček.

S ponosom je zaklicala: »Jo že čutim!«

Kdor ve postrvi z roko loviti — jaz sem strokovnjak v tem —, ve tudi, kako se polasti lovca zadovoljstvo, če je spravil žival pod skalo v tako stisko, da več uiti ne more.

To zadovoljstvo je občutila tudi Meta:

»Mislim, da mi več ne uide.«

V tej nadi je prišla eni roki še z drugo na pomoč, tako da je imela obe v vodi in pod skalo. Pri tem, ko se je tako pehala za ribo, je nevede dvignila desno svojo nožico. In to precěj visoko, da se je pokazala mečica, kakor iz belega kamna izklesana! Bil je pogled, da bi se ga sami bogovi razveselili! Da sem ga bil tudi jaz vesel, mi lahko verjamete; a verujte mi tudi, drage prijateljice, da me niti senca kake napačne misli ni preobdala pri tej deviško nedolžni nožici, ki se mi je takrat odkrila.

Ali glorijske je bilo konec. Meta je nekaj zastokala, nato je bliskoma potegnila roke izpod skale in se vzdignila z zemlje. Bila je tako ostrašena, da se ni mogla z mesta ganiti.

»Kaj je?«

Ni mogla odgovoriti, samo z roko je kazala v vodo. Približam se bregu in takoj ga opazim, tistega največjega sovražnika »ribiča z roko«. Po belem pesku se je bil

Kmalu sem bil v stari vaji; v mogočnih plasteh mi je padala trava in duh sveže zemlje je puhtel od nje

priklatil od onega brega, vlekel se je prav ob tleh in malo, trikotno glavico metal tja in sem. Okrog te trikotne glavice je neprenehoma strigel s črnim svojim jezičkom, a po hrbtu je nosil križ v debeli verigi.

Pobegnila je po senožeti navpik. Pri vaški poti na trati je ležal Kalar. V roki je tiščal odprt nož in v zemljo suval ž njim. Nekaj je grčal in nerazumljivo govoril. Pri najinem prihodu vzdigne glavo:

»Dekle naj gre naprej.«

Očividno je bilo, da hoče z mano govoriti. Meta je odšla, Kalar pa je pričel:

»Jezični dohtar, kaj?«

Pritrdil sem mu. Dolgo je zrl predse.

»Morda mi napišeš pismo za sodnijo, da bi potem človek tisto sam nesel v Loko, kjer bi ga zaprli brez litanij in brez žandarjev. Teh se bojim in nočem, da bi me pred otroki uklepali.«

Gledala sva si obraz v obraz. Precëj časa. Nato je omahnil in zopet je sekal z nožem po zemlji. Ko se je umiril, mu rečem:

»Poslušaj dober svet! Krivico si mu delal, Luka, to je ena; in kazen je že šestnajst let lazila za teboj; vest te je razjedala, in to je hujše od ječe. Ali ni res?«

Samo zastokal je.

»Reci mu, da ti je žal krivice in da naj v božjem imenu pozabi. Boš videl, da pozabi, in vse je izravnano.«

Ker ni bilo odgovora, sem odšel.

Sredi vasi sem Meto dotekel. Mogoče in skoraj gotovo je, da jo je mučila radovednost, kaj mi je Kalar povedal. Vas vsaka bi bila vprašala po tem, moja deklica pa ni odprla ust — bila je značaj!

Pri Kalarjevi hiši je kazal razmršeno svojo glavo Lovrica izza ogla. Še vedno mu je tičal jok v grlu in čulo se je kakor ihtenje, ko se je drl:

»Lisica! hoha! lisica!«

Meta se še zmenila ni!

Z macesna pa se je še vedno oglašal strnad:

Čer-čer-čer-čeriii.«

(Nadaljevanje prihodnjič)

Uprava sporoča

Naročniki »Rodne grude« naj nam ne zamerijo, ker smo jim koledar poslali brez naročila, saj kot smo že omenili, smo imeli dobrohoten namen. Zdi se nam, da rojak iz Californije nima prav, ker je zaradi tega bil tako užaljen, da je prenehal biti tudi naročnik »Rodne grude«. Nikakor nismo imeli namena naročnike »Rodne grude« terjati za znesek k ceni koledarja. Komur je koledar všeč, nam bo prav gotovo, če tega že ni storil, iz rodoljubnih namenov in razumevanja, da imamo s koledarjem tudi izdatke, prav rad nakazal 2 in pol dolarja. Ne terjamo, ampak prijateljsko vabimo rojake, ki tega še niso storili, naj to le store čimprej.

Vsem rojakom sporočamo, da je uprava »Rodne grude« po novem letu združena z upravo slovenskega izseljenskega koledarja. Zato upamo, da bomo letos imeli še lepše uspehe tako z »Rodno grudo« kot s koledarjem.

Letos smo večjemu številu rojakov začeli pošiljati »Rodno grudo« na vpogled z vabilom, da bi se vključili med naše stalne naročnike. Tako smo si pridobili nekaj novih prijateljev. Povedati moramo tudi, da smo drugim rojakom, ki se na list medtem niso naročili, pošiljanje ustavili in uvedli nov seznam rojakov, katerim smo na vpogled poslali tretjo številko »Rodne grude«. Vse one rojake, katerim pošiljamo list na vpogled, prijateljsko vabimo, da se nam priključijo kot naročniki in naši sodelavci.

Pred seboj imamo tudi seznam naših rojakov in rojakinj, ki so nam v pismih povedali svoje želje, da bi v »Rodni grudi« objavljali fotografije njihovih rojstnih krajev. Na nje ne bomo pozabili, samo vremenske razmere nam trenutno niso naklonjene, želje pa bomo prav gotovo izpolnili vsem.

Lep pozdrav!

Uprava

Novi naročniki

Do 10. aprila 1956 so se naslednji rojaki naročili na »Rodno grudo«

Andrej Česnik, Jugoslavija — Maria Woschek, Poljska — Rudolf Potočnik, Mich., USA — Josip Klepac, Cleveland, Ohio, USA — Katie Jakšič, Cleveland, Ohio, USA — Stefan Pance, Francija — Angela Sajovic, Francija — Frank Ana Zagar, Cleveland, Ohio, USA — Valentin Pečnik, Jugoslavija — Anton Okolish, Barberton, Ohio, USA — Josephine Prislant, Sheboygan, Wisc., USA — Samostan Brezje, Jugoslavija — Jack Radike, St. Clair, Mich., USA — Ursula Tekalec, Cleveland, Ohio, USA — Anton Kebe, Coraopolis, Pa., USA — Andi Palčič, Timmins, Ont., Canada — Joe Suštar, Timmins, Ont., Canada — Joe Simonz, Waukegan, Illinois, USA — Luke Kuhar, Waukegan, Illinois, USA — Ivan Polak, Francija — Ivan Vera Lamprecht, Francija — J. Frances Sumic, Joliet, Illinois, USA —

Victor Zorko, Francija — Joseph Lapornik, Francija — Mary Jellar, Klein, Mont., USA — A. F. Svet, Glendale 27, L. I. NY., USA — Mary Kotar, Forest City, Pa., USA — John Just, Morgan, Pa., USA — Leopolda Kravos, Wampum, Pa., USA — Martin Klemenčič, Castlegar, B. C., Canada — Frank Cerne, Cleveland, Ohio, USA — S. Debeljak, Belle Vernon, Pa., USA — Frank Dejak, SW. Canton, Ohio, USA — Johanna Turnšek, North Bergen, N. Y., USA — Frank Urankar, Kenosha, Wisc., USA — Helen Pellich, Brooklyn, N. Y., USA — Julija Renčaf, Stanton, Illinois, USA — Janko Puc, Fontoy Moselle, France — France Rošek, Otange Moselle, France.

Naročnino so nam poslali

(do 10. aprila):

Frank Coetan, Tire Hill, Pa. — Frank Jamnik, Wisc., USA — Mary Kontel, Gowanda, N. Y., USA — Jennie Zigavec, Cleveland, USA — »Tivoli Imports«, Cleveland, Ohio, USA — Albert Kertel, Carrollton, Ohio, USA — Ivanka Skvarča, Carnegie, Pa. — Anton Fatur, Detroit 38, Mich., USA — Doroty Sodnik, Chicago, Illinois, USA — Venc Gabriela Benko, Milwaukee, Wisc., USA — John Dragar, Johnstown, Pa., USA — Frances Vidmar, Chicago 34, Ill., USA — Amelia Terbizan, Cleveland, Ohio — Anton Kebe, Pa., USA — A. Sibret, Hollandija — Tončka Simčič, Miami, Fla., USA — Frank Klune, Chisholm, Minn., USA — John Pirc, Cleveland, Ohio, USA — Joe Skrobut, Girard, Ohio, USA.

NEKAJ VESELIH

Jaka Copatek stoji pred sodnikom in se pri-
tožuje, da ga je žena hudo premikastila z lo-
pato.

»Toda, na vaši glavi se to nič ne pozna,«
pravi sodnik.

»Pa si lopato oglejte, gospod sodnik,« bridko
pravi Jaka Copatek.

★

Sinko: »Očka, kaj je to — stari samec?«

Oče: »Stari samec je zavidanja vreden člo-
vek — samo mami tega ne smeš povedati.«

Fant je prišel na obisk k svojemu dekletu
in jo vprašal: »Micka, bi hotela biti moja žena?«

»Kaj, samo to si mi prišel povedat?« se je
razjezila Micka. »Jaz sem se pa tako veselila,
da si me prišel povabit v kino.«

★

»Mihec, ne pretepaš se vendar s tem poba-
linom, zavedaj se, da pametnejši prej odneha.«

»Saj se vendar moram, ko mi pa lump noče
priznati, da sem pametnejši.«

Z domovino ste povezani z dobro knjigo!

Slovenske knjige naj vas vedno spominjajo na domovino!

Državna založba Slovenije v Ljubljani vam omogoči nabavo slovenskih knjig. Vsako leto izdaja obsežne zbirke knjig, in sicer:

- I. »Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev«, ki bodo obsegala okoli sto knjig, od katerih je doslej izšlo 48 zvezkov. V teh zbranih delih bo zajeto vse, kar smo Slovenci ustvarili umetniško drago-cenega in kulturno tehitnega od Linhartarja mimo Prešerna in Levstika do Cankarja, Župančiča in naših sodobnikov. Še to leto bo začela izdajati Zbrana dela Otona Župančiča.
- II. »Zbornik dokumentov narodnoosvobodilne vojne«, ki bo izšel v desetih knjigah.
- III. »Problemi naše socialistične graditve«. To je delo enega izmed naših vodilnih državnih Edvarda Kardelja. Prva knjiga, ki ima pod-naslov: »Borba proti sovjetski hegemoniji ter naša zunanja in notranja politika«, je že izšla.
- IV. »Kultura in zgodovina«. V prvi seriji bo izšlo pet knjig, in sicer:
 1. C. V. Ceram: Pokopane kulture,
 2. Jakob Burckhardt: Renesana kultura v Italiji,
 3. Henri Pirenne: Srednjeveška mesta,
 4. A. J. P. Taylor: Habsburška monarhija 1815—1918,
 5. Džavaharlal Nehru: Odkritje Indije.
- V. »Knjižna polica«. V tej zbirki je vsako leto šest knjig. Doslej so izšla naslednja dela:
 1. Ignazio Silone: Priglasje robitnic,
 2. Branko Čopić: Ognjeno leto I.
 3. Branko Čopić: Ognjeno leto II.
 4. Lev Tolstoj: Kozaki-Hadži Murat,
 5. Carmen Laforet: Praznina,
 6. Dane Debič: Brez milosti.

V letošnji zbirki »Knjižna polica« pa bodo izšle naslednje knjige:

1. Helmut Kirst: Pustolovski upor desetnika Ascha,
2. Helmut Kirst: Nenavadni vojni doživljaji vojaka Ascha,
3. Helmut Kirst: Nevarna končna zmaga Ascha,
4. Peter Freuchen: Potujoči Viking.
5. Ilf Petrov: Zlato tele,
6. Novak Simič: Kaj vse prinašajo reke.

Poleg teh zbirk, ki jih dobe naročniki po izredno znižanih cenah, izdajamo še: znanstvena dela, poljudno poučna dela, prevode svetovnih klasikov, sodobne svetovne romane, dela slovanskih in jugoslovanskih pisateljev, gospodarsko in politično literaturo, umetnostne publikacije, strokovne knjige, učbenike za vse šole, slovarje, glasbene edicije, razne revije itd.

Za vsakega Slovenca v tujini imamo veliko izbiro dobrih slovenskih knjig. Poleg knjig, ki jih izdaja Državna založba Slovenije v Ljubljani, vam lahko posredujemo nakup slovenskih knjig drugih založb.

KNJIŽNICE IN SLOVENC V TUJINI!

Obogatite knjižnice s slovenskimi deli. Z dobrimi slovenskimi knjigami se boste radi spominjali na domovino in vam bodo te knjige v tujini v veliko razvedrilo.

Zahtevajte cenike, prospekte in jubilejni katalog knjig, ki vam jih brezplačno pošlje

Državna založba Slovenije v Ljubljani, Mestni trg 26

JUGOSLOVENSKA POMORSKA AGENCIJA

Filiale:

Ljubljana P. O. B. 63
Tel. 21-646

Zagreb, Zrinjevac 20
Tel. 33-814

Skopje, N. Vapcarov 63
Tel. 16-59

Sarajevo,
Maršala Tita 25
Tel. 29-65

Rijeka P. O. B. 181
Tel. 28-71

Pomorska družba »ITALIA«
vzdržuje redno progo iz Jadrana za
New York in Halifax z odhodi iz
Trsta, s svojima udobnima in hi-
trima ladjama »VULCANIA« in »SA-
TURNIA«.

GENERALNI AGENT DRUŽBE
»ITALIA« ZA JUGOSLAVIJO
JUGOSLOVENSKA POMORSKA
AGENCIJA

prodaja potne karte
rezervira mesta
izdaja karte za potovanja plačana
v inozemstvu,
daje obvestila za vsa prekomorska
potovanja.

Za detajlna obvestila se obrnite na:

JUGOSLOVENSKA POMORSKA
AGENCIJA

Beograd, Knez Mihajlova 20

Telefoni: 26-803 in 26-165

JUGOSLOVENSKA POMORSKA AGENCIJA, LJUBLJANA, KARDELJEVA 1

» GOSPODARSKO
RAZSTAVIŠČE «
LJUBLJANA

vas vabi na razstavo

OD 26. V. DO 3. VI. 1956

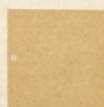
Kulturno | ekonomično |
sodobno stanovanje!

Stanovanjska oprema,
gospodinjske potrebščine,
gradbeni material

PODJETJA, OBRTNIKI,
razstavite svoje izdelke!

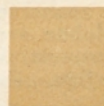
»STANOVANJE

ZA

NAŠE

RAZMERE«

Korisite popust na železnici: 25% za osebni promet in 50% za prevoz blaga | Vse informacije daje »Gospodarsko razstavišče«, Ljubljana